

Södertörns högskola | Institutionen för Utbildningsvetenskap

Kandidatuppsats 15hp | Utbildningsvetenskap | Vårterminen 2011

Meritpoäng eller skoj?

– en undersökning om meritpoängens konsekvenser för ämnet moderna språk och framtiden.

Av: Jennie Järlborn

Handledare: Barbro Allardt Ljunggren

Department of Culture and Communication, Education

Södertörn University

Undergraduate dissertation, Springterm 2011

”Meritpoäng eller skoj – en undersökning om meritpoängens konsekvenser för ämnet moderna språk och framtiden” - *Merit points – a study of possible consequences and effects of the merit point system on language studies and the future* by Jennie Järlborn

Abstract:

The main purpose of this C-essay is to answer the question: What have been the consequences and effects of the merit point system on language studies and the parties concerned (teachers, students and principals) during the school year of 2010/11?

The merit point system is the result of a political decision and was implicated for the first time in the Swedish upper secondary school during the school year 2010/2011. Being a completely new phenomenon it is of great interest and importance to study its effects.

The study in this essay also aims to verify, falsify or nullify two hypotheses very often referred to in the political discussions regarding the merit point system:

1. The merit point system will replace affection and interest as main reasons for language studies in upper secondary school and cause a rectification amongst the students choices of additional courses.
2. The merit point system will have a segregating effect upon society and make it harder for people to rise in society through education in the future.

A verification of these hypotheses would imply the appearance of an increased rectification amongst students as well as an orientation towards an in the future more segregated society.

The empiric material has been collected and examined with qualitative as well as quantitative methods (questionnaires and interviews) and belongs epistemologically to the phenomenological and hermeneutical traditions.

Keywords: Merit points, Symbolic capital, Pierre Bourdieu, Habitus, Socio-economic differences, Language studies, Affection, Attitudes.

Innehållsförteckning	Sida
1. Inledning	5
1.1 Syfte och viktiga frågeställningar	5
1.2 Huvudsakliga hypoteser	6
1.3 Tilläggshypoteser	6
1.4 Uppsatsens disposition	7
2. Utgångspunkt: Meritpoängssystemet	8
2.1 Så fungerar meritpoäng	9
2.2 Kritik och framtidsaspekter	10
2.3 Meritpoäng eller belöningspoäng? – en jämförelse av två uttryck	12
3. Tidigare socialpsykologisk forskning om språk och attityder till språk	13
3.1 Attitydforskning - E.Bijvoet	14
3.2 ”Attitydundersökning om språkstudier i grundskola och gymnasieskola” – Skolverket	14
3.3 “Motivations and attitudes affecting high school students choice of foreign language” av Jody Stewart - Strobel och Huabin Chen	15
3.4 “Elevens attityder till moderna språk” av Christina Olvenmyr	16
3.5 Sammanfattning av tidigare forskning	16
4. Epistemologisk utgångspunkt och teoretisk referensram	17
5. Metod och material	17
5.1 Insamling av empiriskt material	18
5.1.1 Population	19
5.1.2 Enkätens uppbyggnad	19
5.1.3 Frågeschema: Intervjuer	20
5.2 Analysmetoder	20
5.2.1 Kvantitativ analys av enkäter	21

5.2.2	Analys av det kvalitativa materialet: (Intervjuer och enkätkommentarer)	21
5.2.2.1	Praktiskt genomförande av innehållsanalys	21
6	Resultatredovisning av den kvantitativa studien: Enkäter	22
7	Resultatredovisning av den kvalitativa studien	30
7.1	Enkätkommentarer	31
7.2	Resultatredovisning: Intervjuer	32
7.2.1	Intervju: TYSKA	32
7.2.2	Intervju: FRANSKA	33
7.2.3	Intervju: SPANSKA	35
7.2.4	Intervju: REKTOR	37
8	Resultatdiskussion	40
9	Slutsatser och reflektioner inför framtiden	42
10	Litteraturförteckning	43
	Appendix:	46
1.	Enkät	46
2.	Intervjufrågeschema	48
3.	Intervju TYSKA	48
4.	Intervju FRANSKA	50
5.	Intervju SPANSKA	53
6.	Intervju REKTOR	56
	Sammanfattning	59

1. Inledning

Uppsatsens titel: *Meritpoäng eller skoj?- en undersökning om meritpoängens konsekvenser för ämnet moderna språk och framtiden*, har sitt ursprung i ett blogginlägg från den 28 januari 2011 i vilket en blivande gymnasist kommenterade kursvalet på gymnasiet:

”- Vad ska man välja för i-val egentligen? Ändå känner jag mig rätt säker på vad jag ska välja. Men ska man vara hård och bara köra på meritpoäng eller ska man välja saker man tycker är roligt? Det är så himla mycket taktik och man måste verkligen tänka igenom sina val noggrant! För min del räckte inte poängen till för att ha "slappkurser" som massages, vilket man ändå skulle vilja unna sig, så jag är en av dom som går mer på meritpoäng än skoj! Det vill säga språk och matte...(vilket jag tycker är roligt, men man måste kämpa för betyget!) Det är bara att jobba på! (2011-01-28 @ 17:02:32 [Tankar/åsikter Permalink](#))¹

Blogginlägget väckte mitt intresse som blivande språklärare på gymnasiet och jag bestämde mig därför för att fördjupa mig i ämnet meritpoäng och dess konsekvenser och effekter för elever och lärare i skrivandet av denna C-uppsats.

Nu har det snart gått ett läsår sedan meritpoängssystemet infördes men idén med meritpoäng har några år på nacken. Propositionen om förändringar i reglerna för tillträde till högskole- och universitetsutbildningar kom redan 2006 och undertecknades av dåvarande utbildningsministern Lars Leijonborg. Om meritpoäng stod i inledningen till denna proposition följande:

”Universitet och högskolor får större frihet att själva bestämma vilka urvalsgrunder som skall tillämpas vid tillträde till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och vänder sig till nybörjare. Urvalsgruppen för sökande med resultat från högskoleprovet i kombination med arbetslivserfarenhet tas bort. Sökande kan få meritpoäng för betyg i fördjupningskurser i språk och matematik samt för betyg i gymnasiekurser som är relevanta för avsedd högskoleutbildning.” (Regeringens Proposition 2006/07:107)

¹ <http://munky.blogg.se/2011/january/meritpoang-eller-skoj.html> (2011-04-14), (2011-05-09)

Uppsatsen har som mål att granska, studera och utreda vad meritpoängssystemet har inneburit för elever, personal och ämnet moderna språk under detta första läsår. Den koncentrar sig alltså i första hand på meritpoängssystemets betydelse och konsekvenser för ämnet moderna språk och i andra hand på att analysera och diskutera elevers, lärares och skolchefers attityder till meritpoängfenomenet i sig, deras uppfattningar och attityder till ämnet moderna språk samt i viss mån även till de enskilda språken.

1.1 Syfte och viktiga frågeställningar

Uppsatsens centrala syfte är att undersöka om det skett några förändringar i de av meritpoängen berörda parternas attityder till språk och språkstudier sedan meritpoängen infördes och om sådana eventuella förändringar är av positiv, negativ eller neutral natur. De centrala frågeställningar undersökningen kretsar kring är följande:

- Vilka är de i dag de avgörande skälen till att gymnasieelever väljer att studera moderna språk?
- Vad är det som avgör vilket modernt språk eleven väljer?
- Har det skett några förändringar i de berörda parternas attityd till språkstudier sedan meritpoäng infördes?
- Vilken attityd har de berörda parterna; lärare, elever och skolchefer till meritpoängen?
- Går det att skönja några framtida konsekvenser av meritpoängssystemet för vårt samhälle och vår gemensamma framtid?

1.2 Huvudsakliga hypoteser

Undersökningen kretsar kring två centrala hypoteser:

1. Gymnasieelever väljer i dag att studera moderna språk främst för att tillgodogöra sig meritpoäng och inte av intresse eller andra faktorer som tidigare forskning visat på.
2. Socioekonomiska skillnader har betydelse för meritpoängen – somliga elever gynnas medan andra missgynnas beroende på olikheter i socialt, ekonomiskt och/eller kulturellt kapital.

En verifiering av den första hypotesen skulle innebära att faktorer som tidigare forskning (Olvenmyr 2010, Strobelt-Stewart & Chen 2003, Skolverket rapport, 2003)² visat som avgörande vid elevers val av språkstudier såsom intresse, modersmål, symboliskt kapital (resor etc), föräldrars och vänners inställning, kön, framtidsaspekter (jobb utomlands, vissa yrken), tidigare studier (grundskolan), hur språket låter (affektion), i dag blivit sekundära då meritpoängen blivit det avgörande skälet.

En verifiering av den andra hypotesen om att meritpoäng skulle gynna elever olika beroende på socioekonomiska skillnader som om de t.ex. kommer från ett icke-akademiskt hem, har svårigheter att finna studiero hemma, inte kan resa utomlands av ekonomiska skäl etc. skulle innebära ett belägg för en sorterande effekt hos meritpoängen. En konsekvens av meritpoängens införande skulle då kunna vara en ökad social segregering i skolan där endast elever med de mest fördelaktiga förutsättningarna för språkstudier skulle gynnas av meritpoängen.

Förhoppningen är att uppsatsens undersökning skall kunna besvara både de centrala frågeställningarna samt verifiera, falsifiera eller neutralisera någon eller några av ovan nämnda hypoteser.

1.3 Tilläggshypoteser

Undersökningen syftar utöver de övergripande hypoteser som redovisats ovan att undersöka sanningshalten i ett antal ”tilläggshypoteser”:

1. Tjejer är i dag mer studiemotiverade och målinriktade än killar vilket gör att de i högre grad väljer meritkurser.
2. Gymnasieelever sysslar i dag med ”betygsmaximering” – d v s, de väljer strategiskt kurser som ger högsta möjliga poängutdelning för minsta möjliga studieinsats.³

Samtliga hypoteser har legat till grund för de enkätfrågor och intervjufrågor vars svar utgör det empiriska material som kommer att analyseras i denna uppsats.

1.4 Uppsatsens disposition

² Se stycke 3. Tidigare socialpsykologisk forskning om språk och attityder till språk

³ Se Avsnitt: 2.1 Så fungerar meritpoäng

Uppsatsen är uppbyggd enligt följande:

Det inledande avsnittet ringar in forskningsobjektet och placerar det i sitt historiska och politiska sammanhang. Det specificerar även uppsatsens syfte, centrala frågeställningar och hypoteser. Därefter följer en utförlig presentation och förklaring av det centrala forskningsobjektet ”meritpoäng” då det för en läsare som inte är insatt i gymnasiets poängsystem kan uppfattas som svårförståeligt. Sedan följer en kort etymologisk betraktelse kring uttrycket ”meritpoäng” och dess språkliga värde för att introducera den komplexitet som präglar kritiken kring det undersökta fenomenet.

Därefter presenteras tidigare forskning om språkstudier och attityder till språk för att skapa en stabil grund för undersökningen av detta nya fenomen på språksociologins forskningsområde.

En redogörelse för undersökningens epistemologiska utgångspunkt och teoretiska referensram följer sedan för att placera in läsaren i de tankemönster som präglar uppsatsen och för att introducera teoretiska begrepp och idéer som kommer att figurera i den.

När dessa bakgrundsfakta har presenterats följer avsnittet om metod och material. I detta avsnitt redogörs för hur det empiriska materialet samlades in, hur populationen valdes ut och dess sammansättning, samt hur forskningsinstrumenten konstruerades och användes.

Därefter presenteras den analysmetod som använts för att besvara frågeställningarna och verifiera eller falsifiera hypoteserna. Sedan följer analysdelen där resultaten redovisas löpande i och med att analysen fortskrider. Avsnittet inleds med resultaten från den kvantitativa undersökningen och avslutas med resultaten från den kvalitativa.

Det näst sista avsnittet fångar upp en del av de resultat som framkommit av analysen och resultatredovisningen i det föregående avsnittet, för att kommentera dem och för att se om uppsatsens frågeställningar besvarats och huruvida någon eller några av hypoteserna kunnat verifieras eller falsifieras.

Det sista avsnittet innehåller slutsatser och reflektioner om vad studiens resultat skulle kunna innebära för framtiden. Här åskådliggörs i viss mån uppsatsförfattarens subjektiva attityd till det undersökta fenomenet.

Efter litteraturförteckningen följer ett appendix innehållande ett exemplar av elevenkäten, en kopia av intervjufrågeschemat samt intervjutranskriberingarna.

Allra sist finns en sammanfattning av uppsatsen på svenska.

2. Utgångspunkt: Meritpoängssystemet

Hösten 2010 beslutade den moderata regeringen med utbildningsminister Jan Björklund i spetsen att införa meritpoäng inom det svenska utbildningssystemet på gymnasienivå. Ett av de centrala argumenten för införandet av meritpoäng löd i propositionen från 2007:

”... utformningen av tillträdesreglerna till högre utbildning (har) varit sådan att det lönat sig för eleverna att välja gymnasiekurser som kräver mindre arbete framför sådana som kräver en högre arbetsinsats. På så sätt har eleverna optimerat sina chanser att antas till önskad högskoleutbildning. Regeringen anser att tillträdesreglerna skall ge tydliga signaler till elever i gymnasieskolan att det skall löna sig att välja ämnen och fördjupningskurser som ger en gedigen grund för högskolestudier.” (Regeringens Proposition. 2006/07:107)

Idén om att införa meritpoäng hade funnits länge inom Folkpartiet. Frilansjournalisten Johan Ernestam skriver i en artikel i Lärarförbundets tidskrift *Pedagogiska Magasinet* i februari 2010 att Folkpartiet sedan lång tid tillbaka arbetat på att profilera sig som ”ett intresseparti för den utbildade medelklassen” (”Blir du chanslös, lille vän” 2010-02-26), med sina krav på ny betygskala, skriftliga omdömen långt ned i åldrarna och löften om mer ordning och reda i klassrummet. På sin hemsida skriver Folkpartiet själva om språkundervisning den 10 maj 2011 ”... språkkunskaper blir allt viktigare för individer och företag” och att ”... studier i språk ska löna sig” därför har meritpoäng införts. Enligt samma hemsida har positiva effekter redan kunnat påvisas då ”... rektorer rapporterar ett starkt ökande intresse för moderna språk.”(<http://www.folkpartiet.se/Var-politik/Snabba-fakta/sprakundervisning/>).

Idéhistorikern Sven-Eric Liedman skriver i sin debattbok om skolan *Hets! En bok om skolan* hur Folkpartiets ledare Jan Björklund under valrörelserna 2006 och 2010 ”... byggde hela sin politiska karriär på skolfrågan”(2011:104), och hur Folkpartiet under valet 2010 helt lade beslag på skolfrågan och därmed lyckades köra över oppositionen med sitt ihärdiga upprepande av tesen att den svenska skolan var illa ute och att det enda som kan rädda den och Sveriges framtida välstånd var Folkpartiets skolpolitik med strängare regler, meritpoäng, fler nationella prov, mer vässade betygssystem och mer handfasta lärare som förmedlar

kunskap som är nyttig i bemärkelsen marknadsanpassad. Hela den folkpartistiska ideologin präglas enligt Liedman av ett utilistiskt nyttotänkande där obeslutsamhet och personlig variation är bannlysta (2011:105).

2.1 Så fungerar meritpoäng

Hur fungerar då meritpoäng? Enligt Skolverkets hemsida kan meritpoängen vara högst 2,5 poäng och adderas till betygssnittvärdet för elever som läst fördjupningskurser i meritpoänggivande ämnen som matematik, engelska, moderna språk eller annan meritpoängsgivande områdeskurs på gymnasiet. Områdeskurser kallas kurser som är särskilt värdefulla för den högskoleutbildning eleven tänkt söka på universitet eller högskola, men de ger endast meritpoäng när den utbildning som eleven söker har den aktuella områdesbehörigheten som behörighetskrav (www.studera.nu 2011-03-16).

Det högsta snittvärdet för en elev med betyget MVG i alla ämnen har hittills varit 20,0. Med meritpoäng kan detta höjas till 22,5. Meritpoängen är dock alltid 2,5 poäng oavsett om eleven har betyget G, VG eller MVG i betyg från den meritgrundande kursen. Om en elev vill ”betygsmaximera” måste han/hon strategiskt välja att studera endast de kurser som ger meritpoäng. Journalisten Eva Berglund beskriver i en artikel i e-tidskriften *Newsmill* hur en betygsmaximerande elev kan tänkas resonera. Låt oss anta att en gymnasieutbildning omfattar 2250 poäng. Har man MVG i alla ämnen blir den totala poängen då 45 000 poäng. För att få 0,5 poäng högre betyg krävs $45\,000/40=1125$ poäng. Förmodligen läser den rationelle eleven en kurs i Engelska B som ger meritpoäng vid betyget G eftersom poängen för kursen är 100 d v s 1000 p + 1125 i meritpoäng. För att få samma poängvärde med MVG i en icke-meritgivande kurser måste eleven gå andra kurser om minst 106 poäng och dessutom få betyget MVG. Ett G på en 50p meritkurs motsvarar alltså ungefär ett MVG på en 80p icke-meritkurs. De som planerar väl kan alltså ta det lugnt med studier på en meritkurs och ändå få motsvarande betygseffekt som om de kämpat sig till ett MVG på en ”vanlig” kurs. Berglund skriver att:

”Vi också kan vänta oss att de betygsmaximerande gymnasieeleverna kommer att fortsätta att i övrigt taktikvälja så lätta kurser som möjligt för att fylla ut sitt gymnasiebetyg med så höga poäng som möjligt.”
<http://www.newsmill.se/artikel/2009/11/23/betyg-gentemot-kunskap-vad-kommer-meritpoangen-att-medfora> (2011-05-10)

2.2 Kritik och framtidsaspekter

Meritpoängen har sedan den infördes under hösten 2010 kritiserats utifrån främst tre aspekter; dels för att utländska studenter inte kan tillgodogöra sig dem, dels för att sökande till högskolan med äldre gymnasiebetyg inte haft möjlighet att höja sitt snittvärde med meritpoäng, dels för att meritpoäng kan tänkas leda till ökad segregation då den i första hand gynnar redan högpresterande elever från studievana hem. Kritiken av meritpoängen på det socioekonomiska området återfinns vi bland annat i en C-uppsats från 2010 med titeln ”Meritpoäng – ungdomars livschanser ur skolchefers perspektiv” av lärarkandidat Ritva Moussauoi (Abstract). Vi finner även kritik mot den segregande aspekten i detta system hos professor emeritus i idéhistoria tillika författaren Sven-Eric Liedmans debattbok *Hets! En bok om skolan*, där Liedman kommenterar att den nya skollag som Folkpartiet drivit igenom är en reaktion mot den ”skola för alla” som politikerna före regeringen Reinfeldt hade försökt att skapa. Efter valet år 2006 ansågs det ohållbart att ” i princip vem som helst efter studentexamen skulle kunna fortsätta till högskola eller universitet”(Liedman 2011:116). I en krönika i DN:s kulturdelen den 20 maj 2011 skriver författaren och journalisten Bengt Ohlsson om skolminister Jan Björklund och återger i egna ordalag det argument som Björklund använt i en debatt som Ohlsson närvarat vid då Björklund för att poängtera vikten av lärarledd undervisning konstaterat att: ”... de största förlorarna i en kravlös och lärargles skola där eleverna ska söka kunskap själva är alla barn som inte har stöd där hemma av akademiska skönandar som tar dem till museer och hjälper till med läxorna.” Det verkar således som om Folkpartiet och dess ledare vore väl medvetna om hypotesen om de socioekonomiska skillnadernas betydelse för att kunna gynnas av det nya meritpoängssystemet. Enligt Liedman, visar ”all statistik och all forskning som gäller skolresultat att den sociala och ekonomiska bakgrunden spelar en avgörande roll för prestationer i skolan. Klassamhället präglar skolans värld”, skriver han i sin bok *Hets! En bok om skolan* (2011:195), nästan som om han citerat den franske filosofen Pierre Bourdieu och dennes idéer om ärvda symboliska kapital som begränsar individens frihet och möjligheter.

Vad det gäller kritiken mot att sökande till universitet och högskola med äldre betyg än från 2004 inte kunnat tillgodogöra sig meritpoäng har den dock hörsammats av Regeringen som inför sommaren och höstens antagningar 2011 infört nya regler så att även studenter med betyg från år 1997 kan tillgodoräkna sig meritpoäng för vissa kurser. Högskoleverket arbetar på att även de med ännu äldre betyg snart ska kunna ingå i systemet. Reglerna för sökande

med utländska gymnasiebetyg ska också ses över så att alla studenter i framtiden ges samma chanser vid antagning.(www.studera.nu 2011-03-15) Under våren 2011 har regeringen beslutat att skära ned på utbudet av meritgivande kurser på gymnasiet samt att slopa möjligheterna att få meritpoäng för enstaka områdeskurser. Matematik, engelska och moderna språk ska dock fortfarande ge meritpoäng. (www.sr.se/ekot 2011-02-26)

Det som meritpoängen i första hand ska premiera är enligt dess politiska förespråkare att eleverna lär sig ett ”nytt” språk. Enligt EU-kommissionär Cecilia Malmström (fp) räcker det inte längre att bara kunna engelska. ”Världen är mer än bara England och USA”, skriver hon i en artikel i tidningen *Alfa* den 14 april 2010. Alla länder i EU har som målsättning att alla medborgare ska få lära sig två främmande språk och enligt Malmström är den svenska meritpoängen ett direkt incitament till språkstudier och därmed ett steg i helt rätt riktning. (www.lararnasnyheter.se/alfa) (2010-06-15). EU har vidare utarbetat åtta s.k. nyckelkompetenser för att fastställa de kunskaper som en EU-medborgare behöver för att nå största möjliga framgång inom EU. På första och andra plats bland dessa finns:

1. Kommunikation på modersmålet
2. Kommunikation på främmande språk

EU lägger först och främst tyngdpunkten vid språkets kommunikativa funktion medans dess expressiva funktioner inte omnämns (Liedman, 2011:80 -81).

2.3 Meritpoäng eller belöningspoäng? en jämförelse av två uttryck.

I tidningen Hufvudstadsbladet skrev Finska notisbyrån (FNB) i augusti 2010:

”Kritiken gäller också den nya meritpoängen, "belöningen" för dem som läst extra mycket matte och språk på gymnasiet.”

Många kritiker av meritpoängen kallar den ”belöningspoäng” vilket uppfattas ha en pejorativ klang. Men varför? Vad är skillnaden mellan merit och belöning? För att bringa klarhet i detta följer en etymologisk jämförelse av de båda uttrycken. SAOB informerar att det svenska substantivet ”merit” har sitt ursprung i det latinska verbet *Merere* i betydelsen ”förtjäna”. Förklaringar ges i olika kategorier där ”berömvärd, förtjänstfullt handlingssätt” åtföljs av

”duglighet, framstående beskaffenhet ” och ”värdefull egenskap, utmärkt beskaffenhet”. En ”merit” är förkroppsligat med den person som innehar den och är på så sätt beständig och kan svårligen tas ifrån den som en gång tillägnat sig den. Det finns även sammansatta ord med ”merit-” som förled som t. ex: ”meritbiljett” som förr var ett slags belöningsystem för lärjungar, och ”merit-tavla” som var en tavla på vilken lärjungarnas framsteg och flit markerades. Sedan finns den mer allmänt kända ”meritförteckningen” som är en lista över en persons förtjänstfulla erfarenheter införskaffade före det datum meritförteckningen nedtecknas. En merit är alltså oftast inte något materiellt som kan överlämnas utan mer av en abstrakt företeelse med positivt innehåll som en människa enbart kan tillgodogöra sig genom att bete sig på ett sätt som bäst kan beskrivas som flitigt, dygdigt och väluppfostat.

”Belöning”, däremot beskriver SAOB som ”något man gör sig förtjänt av”, ”oftast i pengar, medel”, en ”uppmuntran” eller ”ett slags utmärkelseecken t. ex en ”stjärna”. En belöning är alltså i första hand en materiell företeelse som ges till någon som gjort sig förtjänt av den. Belöningar kan även ges till andra levande varelser än människor och kanske är det i just detta avseende som kritiken slår till när man kallar meritpoäng för belöningspoäng eftersom varelser som strävar efter belöning ofta anses som lägre stående på den sociala rangskalan. De står under de som utdelar belöningen vilket inbegriper en slags ”herre-tjänare” relation som de flesta i dagens jämlikhetssträvande samhälle föraktar. Belöningar är ofta inte beständiga utan kan tas ifrån dem som tilldelats dem, eller så tar de helt enkelt slut. Meriter däremot är eviga och ges företrädesvis till människor medan belöningar är efimära och kan ges till i stort sett alla levande varelser oberoende av ålder och kön. När kritiker kallar meritpoäng för belöningspoäng så förminskas de som eftersträvar dem till lägre stående varelser som kämpar för att vinna något som deras herrar nekar att ge dem om de inte visar på sin yttersta duglighet. Systemet innebär därför att vissa vinner och andra förlorar, men denna systemets inneboende orättvisa kan vara det som gör det rättvist, samtidigt som orättvisan förmodligen utgör den viktigaste kritiken vilket det är meningen att omnämmandet av meritpoäng som belöningspoäng ska påskina.

3. Tidigare socialpsykologisk forskning om språk och attityder till språk

Av förklarliga skäl har det inte hunnit genomföras särskilt många forskningsprojekt i Sverige om meritpoäng eftersom det är en så pass ny företeelse. Däremot har det genomförts en hel del undersökningar på socialpsykologins område vad det gäller elevers motivation och

attityder till språkstudier. Det som de socialpsykologiska forskarna velat ta reda på har varit vad det är som styr elevers val av studier i språk samt val av specifikt språk? Attitydforskningen har sedan 1920-talet haft en framskjuten position inom socialpsykologin. Till en början studerades främst sociala attityder till olika objekt, företeelser och beteenden, men mycket snart började man att studera attityder till språk och språkbruk och tog därmed steget in på språkforskningens område. Det som studerades var t. ex attityder till dialekter och vilka värderingar som vissa språkbruk bar med sig eftersom den växande kommunikationen via nya medier som radio och tv bredde ut sig alltmer och det blev viktigt att förstå hur mottagarna tolkade de budskap som förmedlades genom reklam och annonser (Bijvoet 2007:113–114).

Nedan följer fyra kortfattade presentationer av några attitydundersökningar om språk och språkstudier som genomförts i Sverige och internationellt under 2000-talet. Många av undersökningarnas resultat är likartade trots att såväl forskningsinstrument som population och geografi i några av studierna är mycket olika.

3.1 Attitydforskning (E. Bijvoet)

Universitetslektor Ellen Bijvoet vid Centrum för tvåspråkighet vid Stockholms universitet presenterar i en antologi med titeln *Sociolinguistik från 2007*, en artikel som handlar om attitydforskning och forskares hantering av det svårgripbara attitydbegreppet. Bijvoet förklarar att attityder, av de flesta forskare, anses ha en viss struktur bestående av tre olika komponenter: den kognitiva, den affektiva och den konativa. De tre inslagen går ofta in i varandra men det affektiva inslaget anses som det mest centrala för attityden. Med *affektivt* inslag menas de känslomässiga värderingar som präglar en attityd, medan det *kognitiva* inslaget handlar om hur olika kunskaper och föreställningar färgar attityder. Det *konativa* inslaget handlar om hur viljan att handla eller ”beteende-handlingarna” påverkar mänskliga attityder. Som åskådliggörande exempel nämner Bijvoet en i Sverige inflyttad fransman som får reda på att hans barn kan läsa franska som modersmål (kognitivt) gratis och eftersom han vill att de ska lära sig hans modersmål (affektivt) och bli tvåspråkiga, anmäler han dem till modersmålslektionerna (konativt) (Bijvoet, 2007:114–115).

3.2 Skolverket: ”Attitydundersökning om språkstudier i grundskola och gymnasieskola”

Den här undersökningen beställdes av Skolverket 2003 eftersom man märkt att intresset för språkstudier minskat bland svenska elever på högskolan och gymnasiet. Fler och fler elever hoppade av sina språkval och den fråga som Skolverket ville ha svar på var varför intresset hade minskat? Till projektledare utsågs Maria Edlert, fil. kand. och pedagog och undersökningen genomfördes som en kvalitativ studie med djupintervjuer, parintervjuer, triader, gruppdiskussioner och informella telefonintervjuer med föräldrar, skolchefer och elever (Skolverket, 2003, s.6). Bland de många intressanta resultat som undersökningen redovisade kan nämnas att synen på språkstudier och valet av modernt språk bland eleverna visade sig variera i enlighet med individuell attityd och sociologiska förutsättningar. Språk uppfattades av många elever som ett ”pluggämne” och engelskans status som det mest nödvändiga språket visade sig stå helt obestridd bland såväl föräldrar som elever. De andra språken ansågs visserligen värdefulla men engelskan var absolut viktigast (Skolverket 2003, s.78) Att många elever hoppade av sina språkstudier för att satsa på engelska⁴ var ett annat intressant resultat som studien visade, liksom att valet av spanska som språkval ökat markant på bekostnad av tyskan. Elevernas allmänna inställning till tyska var att Tyskland som land var ”ointressant som resmål” och att tyskan som språk var ”fult”, medan man angav som skäl till studier i spanska att franska var för svårt och tyska för fult och att spanska då blev den gyllene medelvägen. Spanska associerades även med positiva värden som sol, semester och värme, liksom franska som många angav att de valt att studera för att det tyckte att det var vackert. Det framgick även av undersökningen att föräldrarnas inställning var viktig för elevernas språkval. Om föräldrarna läst tyska och talat om det som svårt att lära sig eller om föräldrarna sagt att de aldrig haft någon nytta av sitt språkval så påverkade detta elevernas beslutsfattande kring val av språk eller språkstudier överhuvudtaget. (Skolverket, 2003: 79-81)

3.3”Motivations and attitudes affecting high school students’ choice of foreign language” , (avJody Stewart-Strobelt och Huabin Chen)

⁴ I grundskolan gäller att de elever som inte läser B- språk istället måste läsa språkval Sv/Eng. (www.skolverket.se 2011-05-14)

Den tredje undersökningen har studerats som ett sammandrag publicerat i tidskriften *Adolescence Magazine*⁵ den 22 mars 2003, och det som Stewart-Strobelt och Chen fokuserar på är varför elever väljer att studera ett visst språk?

Undersökningen utfördes kvantitativt med enkäter där informanterna fick välja mellan variabler som lätthet, framtidsmöjligheter, goda förkunskaper i språket, fler undervisningstillfällen, som orsaker till studier i ett visst språk. Stewart-Strobelt och Chen ville identifiera de centrala faktorer som styrde elevernas språkval. Resultaten visade att variabeln ”intresse” var den faktor som i första hand styrde elevernas språkval då 61 % av informanterna placerade detta svarsalternativ som nummer ett på rangordningskalan. På andra plats, med 52 % av förstaplaceringarna, kom ”karriärmöjligheter” och på tredje plats kom ”lätt att lära sig” som 47 % av informanterna angav som första och avgörande skäl till varför de valt just det språket. Därefter följde faktorer som: ”Vänner som läser språket” (39 %), ”Föräldrar som rekommenderat det” (31 %), ”Bra lärare” (25 %), ”Familjeband till landet där språket talas” (23 %), och slutligen ”Studievägledares rekommendation” (11 %), det sistnämnda således det skäl som enligt informanterna haft minst inverkan på deras val av språk http://findarticles.com/p/articles/mi_m2248/ (2011-05-10).

3.4 Christina Olvenmyr (2010) ”Elevers attityder till moderna språk”

Den fjärde och sista undersökningen är en kandidatuppsats från 2010 med titeln ”Elevers attityder till moderna språk”, som lades fram våren 2010 vid Högskolan i Kristianstad, sektionen för Lärarutbildning. Uppsatsen hade som syfte att undersöka grundskoleelevers attityder till moderna språk eftersom det visat sig att allt fler valt att inte studera ett extra språk utöver engelska. Olvenmyr genomförde därför en kvantitativ enkätstudie med kvalitativa inslag på två grundskolor i södra Sverige; den ena i glesbygd och den andra i ett mer tätbefolkat område. Resultaten visade att de som inte läste B-språk eller hoppade av sitt språkval hade valt att göra det eftersom de ansåg sig behöva mer stöd i engelska och svenska och därför ville läsa språkval En/Sv, eller för att de inte var intresserade av språk och/eller ansåg att språkstudier var för krävande.

⁵ Amerikansk tidskrift som kommer ut två gånger om året och publicerar artiklar om aktuell psykopatologisk forskning om ungdomar. <http://www.encyclopedia.com/Adolescence/publications.aspx?pageNumber=1> (2011-05-16)

3.5 Sammanfattning av tidigare forskning

Samtliga undersökningar som presenterats i de föregående avsnitten har i stort sett samma syfte: Att ta reda på vad det är som styr elevers språkval. Som övergripande skäl för språkstudier slår två av de tre undersökningarna fast att det är ”intresse” som är den avgörande variabeln, medan Skolverkets undersökning som går längre in på djupet och undersöker informanternas känslomässiga inställning och attityder till det ena eller det andra språket, anger just den känslomässiga variabeln som ett av de mest avgörande skälen till val av ett specifikt språk eller av språkstudier överhuvudtaget. Det som skiljer den undersökning som redovisas i den här uppsatsen från de som presenterats ovan är det faktum att den har en ny variabel att ta i beaktande nämligen meritpoängen. Är det fortfarande intresse, personliga preferenser eller engelskans höga status som avgör valet av språkstudier eller har meritpoängen blivit det avgörande skälet till studier i språk?

4. Epistemologisk utgångspunkt och teoretisk referensram

Studien utgår från ett fenomenologiskt och hermeneutiskt perspektiv och grundar sig på uppfattningen att kunskap är något som varje människa tillägnar sig genom sina sinnen. Eftersom varje människa är unik är även kunskap och ”livsvärld” (Stensmo 2002:107) unika för varje människa. Det var den tyske filosofen Edmund Husserl (1859-1938) som lade grunden till fenomenologin som en reaktion mot behaviorismen vilken enligt Husserl fokuserade för mycket på människans beteende och inre själsliv och därmed glömde bort vikten av samspelet mellan människan och tingen i hennes omvärld (Stensmo 2002:105).

Undersökningens empiriska material analyseras med hermeneutiska metoder vilket innebär att svaren på de centrala frågeställningarna tolkas fram. En fenomenologisk utgångspunkt är en förutsättning för att en hermeneutisk tolkning skall vara möjlig (Olsson & Sörensen, 2008:129).

Vid den teoretiska analysen av det empiriska materialet stödjer sig undersökningen främst på den franske filosofen Pierre Bourdieus (1930-2002) teorier om social determinism. Enligt Bourdieu finns det olika typer av ”symboliskt kapital” som styr individens frihet inom vissa ”fält”(Olesen & Pedersen 2004:14–16). Samhället är enligt Bourdieu ett fält där sociala skillnader kommer till uttryck genom att varje individ har ett nedärvt ”habitus” som präglar just den personens praktiker, d v s, vad man väljer att studera, vart man åker på semester,

vilken typ av framtid man siktar på. Varje individ bär dessutom med sig olika typer av ”symboliska kapital” som kan vara kulturella, ekonomiska eller sociala. En människa med stort kulturellt kapital är enligt Bourdieus teori bättre rustad för universitetsstudier än en person som kommer från ett icke-akademiskt hem. Kapitalet kan även vara ekonomiskt i bemärkelsen ärvd eller förvärvat förmögenhet, men det ekonomiska kapitalet är ingen garant för kulturellt kapital eller socialt kapital till vilket räknas sociala nätverk och kontakter (Giddens, 2007: 122-123).

5. Metod och material

Den metod som använts för studiens genomförande kallas metodtriangulering och innebär en kombination av kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder. Det kvantitativa forskningsinstrumentet har utgjorts av en enkät med 11 frågor (10 flervalsfrågor och en öppen avslutande fråga). Enkätfrågorna handlar om meritpoäng och språkattityder och har sitt ursprung i eller relaterar till de två centrala hypoteserna samt de båda tillägghypoteserna.

Det andra instrumentet i undersökningen utgörs av kvalitativa intervjuer med tre undervisande lärare i moderna språk på meritnivå, samt en intervju med en rektor. Intervjuerna utfördes under den första veckan i april 2011 på den skola där enkätundersökningen genomfördes, i enskilt samtal med varje informant. Frågorna ställdes utefter ett specifikt frågeschema med förbehåll för en del spontana följdfrågor. Varje intervju spelades in med Voice-recorder för att sedan transkriberas med hjälp av transkriberingsprogrammet *Express Scribe* som utarbetats för journalister.

5.1 Insamling av empiriskt material

För att maximera det empiriska materialets validitet, studiens reliabilitet och resultatens generaliserbarhet var den ursprungliga planen att så långt som möjligt randomisera urvalet av population för enkätundersökning och intervjuer. Med hjälp av sökmotorn *Google* valdes tio gymnasieskolor i Stockholmsområdet ut. På grund av undersökningens begränsade tidsram gjordes i inledningskedet ett försök att kompensera för studiens knappa geografiska generaliserbarhet genom att sträva efter största möjliga spridning bland skolorna vad det gällde medelinkomst, kulturell bakgrund och arbetslöshet i upptagningsområdena. Med hjälp av Statistiska centralbyråns hemsida (www.scb.se 2011-03-10) jämfördes några av Stockholms kranskommuner utefter dessa variabler. Samtliga gymnasieskolor som slumpmässigt valdes ut hade välkonstruerade hemsidor med scheman och kontaktuppgifter till

lärare, skolchefer och Studie- och yrkesvägledare vilket gjorde det enkelt att ta kontakt via mejl. Mejlen innehöll en kort presentation av uppsatsens syfte och tema, en förfrågan om att få genomföra enkätundersökningar i moderna språkklasser på meritnivå samt om att få intervjua någon/några av språk- lärarna, skolledningen eller Studie- och yrkesvägledarna.

Efter uteblivna och/eller negativa svar från nio av tio gymnasieskolor begränsades undersökningen till den enda skola där såväl de kontaktade språklärarna som rektor besvarade mina mejl och där man var positivt inställda både till undersökningen samt till att ställa upp på intervjuer och tillåta enkätundersökningar i tre språkklasser på lektionstid. Studien förlorade i och med begränsandet till denna enda gymnasieskola och population mycket av sin generaliserbarhet för att mer få karaktär av en situerad åsiktsmätning. Det är beklagligt, men trots detta har studien relevans eftersom den granskar och undersöker ett fenomen som är nytt och obeprövat. Undersökningens resultat kan visa sig bli värdefulla för svenska gymnasieskolor att ta del av i framtiden särskilt om de existerar under liknande sociala, geografiska och kulturella premisser som den gymnasieskola där undersökningen genomfördes.

5.1.1 Population

De olika forskningsinstrumenten; enkäten och intervjuerna, krävde olika populationer. Den enklaste och mest logiska lösningen blev att enkäterna besvarades av de intervjuade lärarnas språkgrupper. Enkäterna genomfördes därför i en av vardera lärares språkgrupper. Det totala antalet informanter uppgick till 36 stycken, samtliga av dessa elever studerande på meritpoängsnivå. Språkuppsdelningen bland informanterna var:

Tyska – 14 st, Franska – 12 st, Spanska – 10 st

En viktig anmärkning angående det empiriska material som generats ur populationerna är att både språkelever och intervjuade lärare och rektor befinner sig i en situation som kan anses som gynnad av meritpoängssystemet. Eleverna kommer troligtvis samtliga att kunna tillgodogöra sig meritpoäng förutsatt att de uppnår betyget godkänd och lärare och rektor har visserligen ett nytt fenomen att förhålla sig till men detta fenomen befinner sig ändå i periferin i förhållande till deras omedelbara verksamhet, vilket inte behöver betyda att de inte tagit ställning till det eller märkt effekter av det i sin dagliga verksamhet, vilket förhoppningsvis kommer att framgå i analysen av empiriska materialet.

Rektorn intervjuades för att bredda det empiriska materialet med åsikter och information från en person som har det övergripande ansvaret över kursutbud och ämnesvariation på skolan. Denna intervjuperson var även intressant att intervjua i det avseendet att personen själv önskade detta vilket vittnade om ett genuint intresse hos denne om att få uttala sig i ämnet.

5.1.2 Enkätens uppbyggnad

Enkäten bestod av 11 frågor som alla hade sin upprinnelse i de centrala- och tillägghypoteserna som denna undersökning har till syfte att pröva.

Enkätens sista fråga, nr 11, var en delvis öppen fråga där informanten kunde välja att kommentera sitt Ja eller Nej svar. Kommentarer analyserades sedan med kvalitativa metoder, i det här fallet innehållsanalys⁶ med fokus på förekomsten av värderande påståenden om forskningsobjektet meritpoäng.

5.1.3 Frågeschema: Intervjuer

De frågor som formulerades för intervjuerna baserar sig liksom enkätfrågorna på hypoteserna om språkattityder och meritpoäng som presenterades i avsnitt 1.2 och 1.3 . Schemat bestod av fem frågor som fokuserade meritpoängen och eftersökte informanternas kommentarer om eventuella förändringar som meritpoängen kunde ha inneburit för dem själva i praktiken eller för elevernas räkning. Tre av frågorna fokuserade på informanternas personliga uppfattningar och föreställningar om meritpoängen som fenomen i teori och praktik. Intervjumaterialet har endast analyserats kvalitativt.

5.2 Analysmetoder

Analysen av det empiriska materialet har anpassats till materialets karaktär vilket inneburit att det kvantitativa materialet har omvandlats till diagram och tabeller i Excel, medan det kvalitativa har analyserats med fokus på innehållet och förekomsten av element som kan hjälpa oss att förstå hur de berörda parterna påverkats av fenomenet och vilken/vilka attityd/er de har skapat sig till detta. För att leta upp och identifiera dessa element har frågor formulerats till det empiriska materialet.

⁶ Se avsnitt 5.2 Analysmetod, sid 21

Viktigt att hålla i minnet vid analysen av materialet har varit hur detta har uppstått. Det mest omfattande empiriska materialet utgörs av de transkriberade intervjuerna, d v s ett textmaterial som skapats i dialog med till en viss del ”riktade” frågor som grundar sig på hypotetiska antaganden av delvis kontroversiell natur då de ofta framförts av meritpoängssystemets kritiker. Hänsyn har tagits till dessa bakomliggande faktorer som kan tänkas ha påverkat materialet på så sätt att den hermeneutiska tolkningen valt att fokusera på informanternas värdeomdömen och idéer och sätta dem i relation till informantens situation som undervisande lärare i klasser på meritpoängsnivå eller i egenskap av elev som studerar på meritpoängsnivå.

De identifierade värdeomdömena presenteras i form av citat eller utdrag ur texten som med hjälp av de frågor som ställts till materialet kunnat tolkas fram som tänkta svar på dessa frågor. Värdeomdömena har sedan fått sedan ligga till grund för en hermeneutisk beskrivning av informantens attityd till fenomenet.

Då metodtriangulering används i denna uppsats så tolkas även det kvantitativa materialet till viss del hermeneutiskt. Diagram och tabeller visualiserar svaren på de hypotetiska antaganden som varje enkätfråga vilar på och åtföljs av en uttolkande kommentar angående huruvida det kvantitativa resultatet kan tänkas verifiera, falsifiera eller neutralisera frågans underliggande hypotes.

Enkätens sista fråga där informanterna kunde kommentera sitt Ja eller Nej svar, analyseras liksom det transkriberade intervjumaterialet, med fokus på innehållet och förekomsten av element som uttrycker informanternas värdeomdömen och idéer angående forskningsobjektet för att på så sätt skapa en bild av enkätinformantens attityd.

5.2.1 Kvantitativ analys av enkäter

För att dra korrekta slutsatser utifrån det kvantitativa materialet så har dess resultat som ett första steg i analysprocessen, statistiskt analyserats i Excel. Analysen gick till på så sätt att varje enkät fick en siffra i Excel-dokumentet, varje fråga och varje frågevariabel tilldelades en bokstavsflik och sedan infördes enkätsvaren in i tur och ordning under respektive flik.

5.2.2 Analys av det kvalitativa materialet

För att analysera det kvalitativa materialet (intervjuer och enkätkommentarer), valdes som nämnts i avsnitt 5.2, metoden innehållsanalys vilket är en textanalysinriktning som innebär att

man närmar sig texten kvantitativt i sökandet efter förekomsten av vissa element (Bergström & Boréus, 2005, s. 21-22). I det här fallet eftersöktes i materialet värdeomdömen för eller emot meritpoängssystemet.

5.2.2.1 Analys av det kvalitativa materialet

De värdeomdömen angående meritpoängssystemet som återfanns i enkätkommentarerna var mycket kortfattade och för att bättre visualisera dem återges de i spaltform sorterade efter positiv eller negativ natur.

De ur intervjumaterialets framtolkade värdeomdömena krävde dock en annorlunda arbetsgång. Efter noggrann genomläsning av varje intervju sorterades innehållet utefter följande fyra frågor som ställdes till intervjumaterialet:

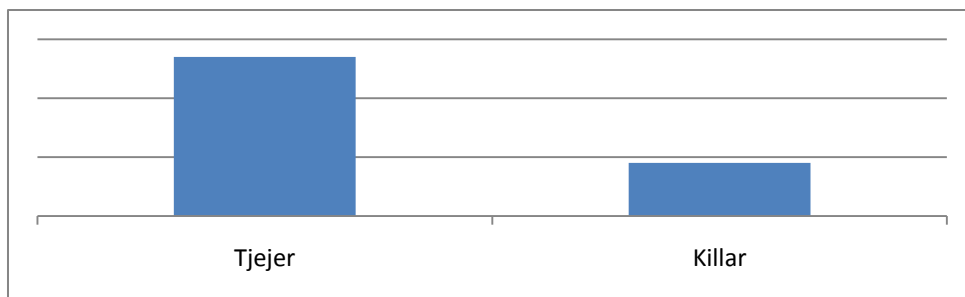
1. Vilka förändringar har informanterna iakttagit sedan meritpoängen infördes?
2. Hur är informantens inställning till meritpoängen?
3. Anser informanten att alla elever gynnas lika av meritpoängen?
4. Varför tror informanterna att meritpoängen har införts?

Svaren på de fyra frågorna tolkades sedan fram hermeneutiskt ur materialet för att åskådliggöra om svaren på frågorna, d v s påståenden och omdömen från informanten var av positiv, negativ eller neutral karaktär i förhållande till fenomenet. Analysen av intervjuerna innebar även ett sökande efter en ”övergripande attityd” hos informanterna i förhållande till fenomenet.

6. Resultatredovisning av den kvantitativa studien: Enkäter

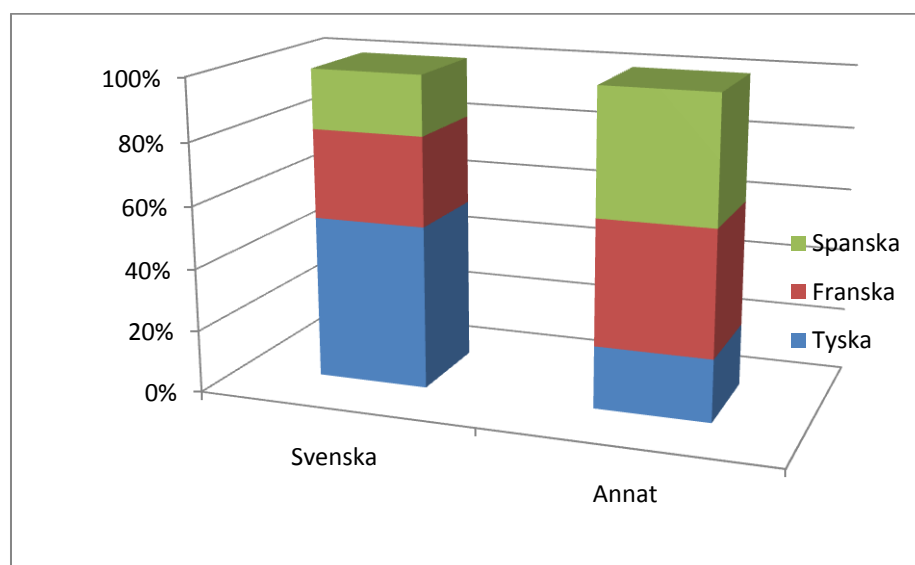
I det här kapitlet redovisas resultaten av det kvantitativa undersökningsmaterialet som analyserats i Excel. I stort sett varje enkätfråga har legat grund för ett statistiskt diagram som tolkas kvalitativt i en diagramkommentar. Redovisningen av resultaten följer enkätens frågeordning (Se: Appendix).

Fråga 1: Är du tjej eller kille?

Av informanterna var 27 stycken tjejer och 9 stycken killar d v s: 75 % tjejer och 25% killar. En av hypoteserna kring språkstudier menar att fler tjejer än killar väljer att studera språk för att tjejer är mer studiemotiverade och därför beredda att lägga ner mer tid på sina studier. Trots att språkstudier generellt anses som krävande väljer tjejer ofta språk som tillval. Att informanterna till övervägande del är av kvinnligt kön stödjer denna hypotes. Men stödet är mycket svagt eftersom endast 25% av informanterna var killar.

Fråga 2: Är svenska ditt modersmål/förstaspråk?

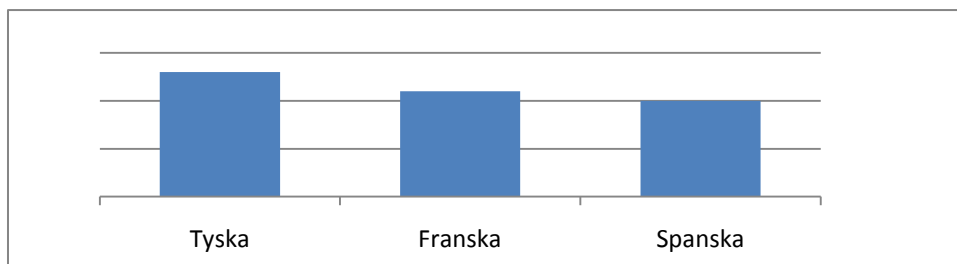
Diagrammet ovan är en korstabulering där man kan se hur många procent av eleverna med svenska som modersmål som läste tyska, franska, spanska och hur många av eleverna med annat modersmål/förstaspråk än svenska som läste de olika språken.

Bland informanterna hade 21 elever svenska som modersmål (58%) medan 15 elever (42%) angav ett annat modersmål än svenska. Övriga modersmål som angavs var: Arabiska (3st),

Punjabi (1st), Syrianska (4st), Assyriska (1st), Serbiska (2st), Kurdiska(1st), Tigrinja(1st), Spanska (1st), Ryska (1st).

Av undersökningen framgår att det är övervägande informanter med svenska som modersmål som studerar språk på meritpoängsnivå och att dessa främst studerar tyska. En möjlig förklaring till varför så många elever med svenska som modersmål studerar tyska, kan vara att härleda detta till hypotesen om socioekonomiska skillnader. Tolkningen skulle då innebära att dessa informanter med svenska som modersmål kommer från hem där föräldrarna studerat språk, d v s från studievana eller akademiska hem, och då kanske främst tyska då de har svenska som modersmål. Tyskans ställning i Sverige har alltid varit stark vilket ofta förklarats av den geografiska närheten och likheten i uttal mellan svenska och tyska. Att elev med en förälder som studerat tyska och som har svenska som modersmål väljer att studera tyska kan nog anses som mer troligt än att en elev med punjabi som modersmål och som kommer från ett studieovant hem där man inte talar svenska skulle göra det.

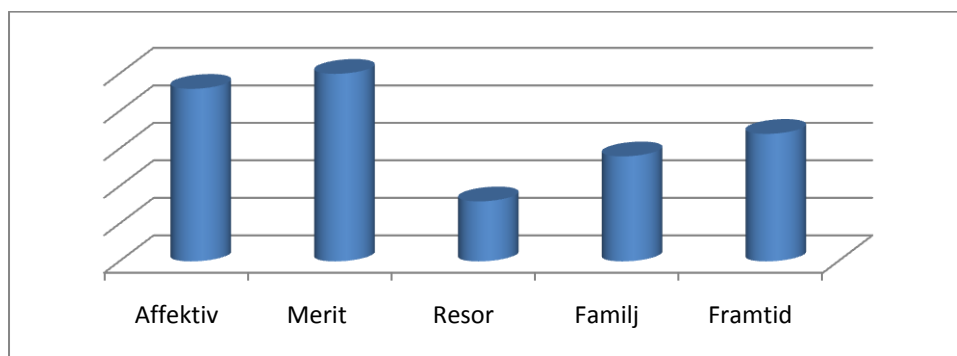
Fråga 3: Vilket språk studerar du?

Detta diagram syftar endast till att visualisera språkfördelningen i enkätpopulationen. Kommentaren till språkvälsfördelningen återfinns i diagrammet till fråga 2.

Av informanterna studerade 39% Tyska (14), 33% Franska (12), 28% Spanska (10).

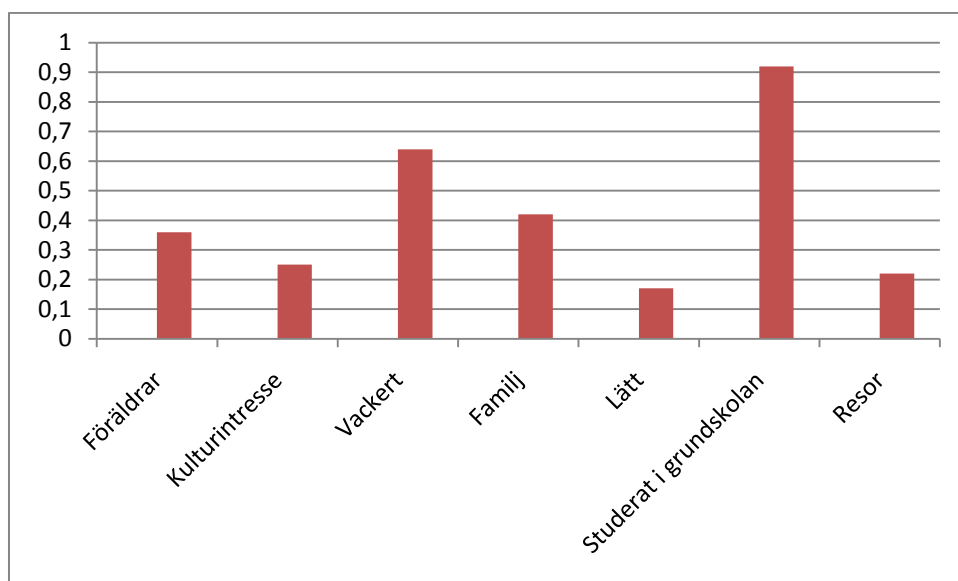
Fråga 4: Varför valde du att studera språk?

Denna fråga tar avstamp i hypotesen om att gymnasieungdomar i dag främst skulle välja språk för att tillgodogöra sig meritpoäng? Grafen ovan visar hur informanterna resonerat kring sitt språkval. Vilket var det avgörande skäl som fick dem att bestämma sig för att studera språk? Av diagrammet framgår att majoriteten av informanterna valt språkstudier p.g.a. meritpoäng (69%) Det affektiva inslaget uttryckt i frågevariabeln: ”Jag tycker om språk” kommer på andra plats med 23 informanter (64%) vilket således stödjer tesen att meritpoäng nu går före affektion/ intresse. I dag går eleverna mindre på känsla än tidigare och gör strategiska val utefter framtidsplaner.

Fördelningen bland övriga variabler var: Framtid 17 (47%), Familj 14 (39%), Resor 8 (22%).

Fråga 5: Varför valde du att studera just detta språk?⁷

Föräldrar	13	36%
Kulturintresse	9	25%
Vackert/Affektivt	23	64%
Familj	15	42%
Lätt	6	17%

⁷ På flera av frågorna gavs informanterna möjlighet att ange flera svarsalternativ. Se enkät i Appendix.

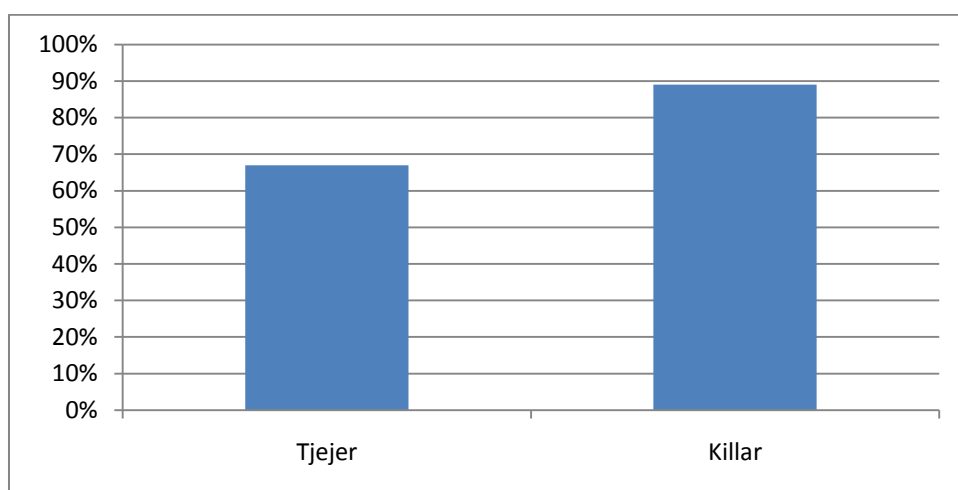
Studerat i grundskolan	33	92%
Resor	8	22%

Den här frågan vill utreda till vilken grad meritpoängen har tagit över som avgörande skäl för språkstudier. Den hypotes som frågan bygger på menar att det trots meritpoängen fortfarande kan vara många skäl som påverkar språkvalet men att meritpoängen i dag väger tyngst vilket bekräftats i undersökningen i resultaten från fråga 4.

Fråga 5 vill även pröva påståendet i Regeringens proposition (2006) om att svenska elever skulle ha en tendens att välja ”lätta” kurser? Frågan vill även ge svar på den andra centrala hypotesen om i hur stor utsträckning socioekonomiska skillnader påverkar språkvalet. Av diagrammet ovan framgår att tidigare studier i ett språk utgör det avgörande skälet för fortsatta studier i detta språk på gymnasiet (92%). På andra plats som avgörande skäl kommer det affektiva skälet(64%) till språkval som alltså betyder att eleven har valt att studera språket eftersom han/hon ”tycker att det är vackert”, vilket tidigare undersökningar som t.ex. Olvenmyrs uppsats angett som näst viktigaste orsak till ett visst språkval efter variabeln ”Annat” (Olvenmyr: 2010:23).

Regeringspropositionens påstående om att elever skulle välja kurser efter hur ”lätta” de var falsifieras av resultaten i denna undersökning då endast 6 informanter (17%) angett detta som skäl för sina språkstudier. En möjlig förklaring kan vara att enkätpopulationen utgörs av elever som studerar språk på meritpoängsnivå som är den svåraste nivån.

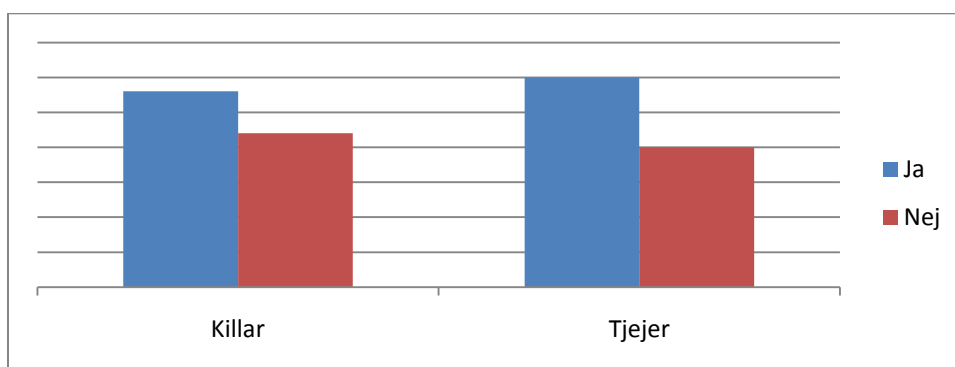
Extradiagram 1 : Affektiv språkvalsaspekt

Ovanstående diagram beskriver hur många killar respektive tjejer som angivit att de studerar ett visst språk för att de tycker ”att språket är vackert”. Denna svarsvariabel bygger på det

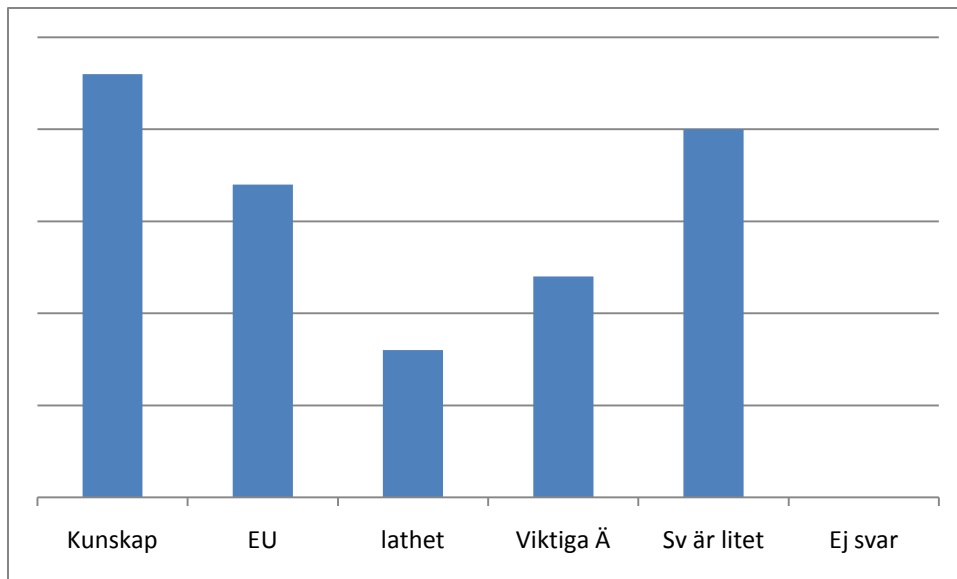
affektiva inslag som attitydforskaren Ellen Bijvoet (2007, 113-115) menar skulle vara en av de mest avgörande för hur en människas attityd till ett visst språk formas. Av de 36 informanter som besvarade enkäten var 27 tjejer och av dessa svarade 18 (67%) att de studerar språket för att de tycker att det är vackert. Av de 36 informanter som besvarade enkäten var nio stycken killar och av dessa svarade åtta (89%) att de studerar språket för att de tycker att det är vackert. Det affektiva inslaget verkar alltså vara mer avgörande för språkvalet bland killar än bland tjejer.

Fråga 6: Har du försökt att anpassa ditt val av gymnasiekurser efter den utbildning du planerar att söka på högskolan/universitetet?

Av de nio killar som svarade på frågan angav fem (56%) att de valt språkstudier med tanke på framtiden och fyra (44%) att de inte gjort det. Av de 25 tjejer som svarade på frågan angav 15 att de valt att studera språk med tanke på framtiden (60%) och 10 (40%) att de inte gjort det. Frågan som diagrammet utgår ifrån grundar sig på hypotesen om att tjejer skulle vara mer målinriktade och studiemotiverade än killar. Diagrammet visar att fler tjejer än killar anger att de valt att läsa språk med tanke på framtiden. Diskrepansen är dock mycket liten vilket kan bero på enkätpopulationens begränsade storlek eller på att hypotesen inte stämmer i någon vidare utsträckning. Diagrammet visar dock att majoriteten i den här undersökningsgruppen har gjort ett aktivt och strategiskt val då de valde att studera språk, såväl tjejer som killar.

Fråga 7: Varför tror du att meritpoäng införts?

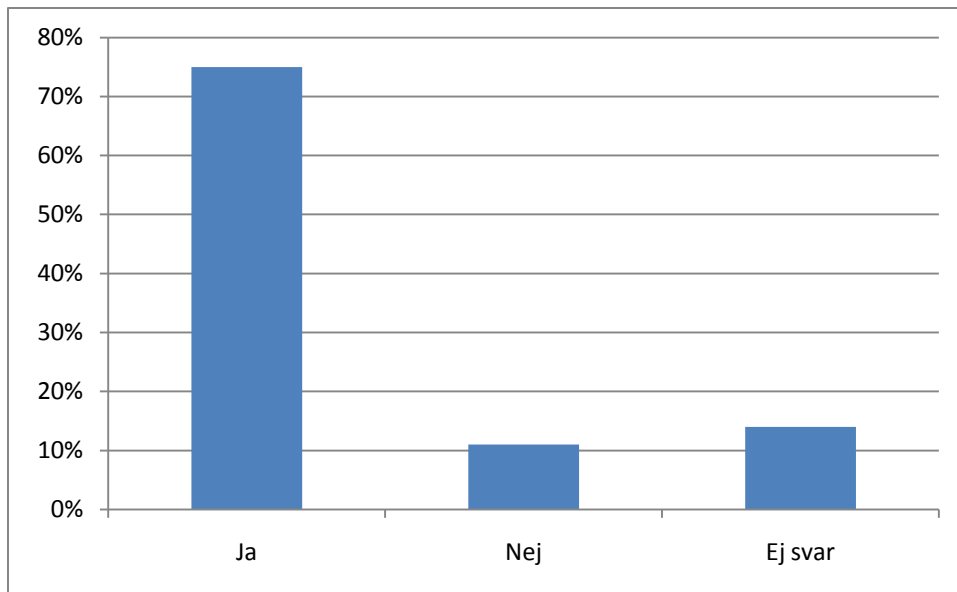

Majoriteten av informanterna anger som huvudsakligt skäl till varför de tror att meritpoängen införts att svenska elever är för dåliga på språk (23st- 64%) , att svenska är ett litet språk (20 st- 56%) eller för att Sverige är med i EU (17st-47%), eller för att de ämnen som ger meritpoäng anses viktigare än andra ämnen (12st -33%). Endast åtta informanter (22%) tror att meritpoäng införts för att förhindra att elever annars väljer för lätta kurser, vilket var ett av Regeringens avgörande argument för införandet av meritpoängen vilket uttrycks i den även tidigare citerade propositionen från 2006:

”Dagens gymnasieskola bygger på att eleverna själva i viss utsträckning skall kunna välja vilka gymnasiekurser de vill läsa. Samtidigt har utformningen av tillträdesreglerna till högre utbildning varit sådan att det lönat sig för eleverna att välja gymnasiekurser som kräver mindre arbete framför sådana som kräver en högre arbetsinsats.”(Regeringens proposition 2006:7)

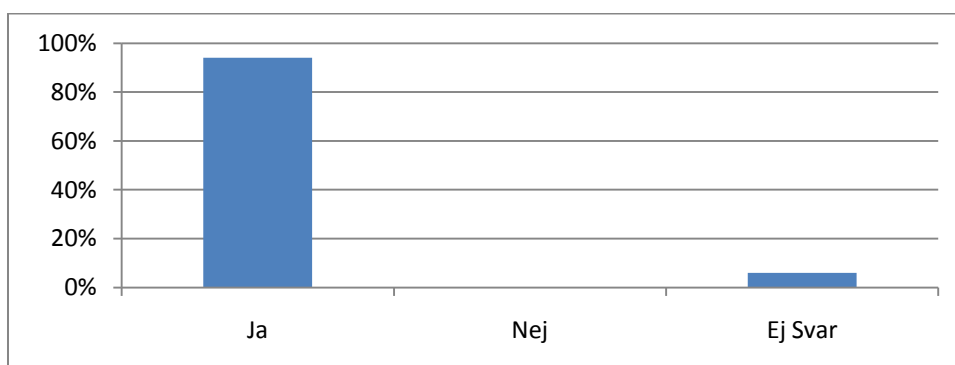
Det är vanskligt att försöka sig på en tolkning av varför informanterna i så liten utsträckning tror att meritpoängen införts för att motverka lathet bland elever. Ett försök till tolkning kan vara att informanterna själva är språkstudenter på meritpoängsnivå som pluggar hårt och därför inte kan identifiera sig med påståendet om lathet, eller kanske för att de helt enkelt inte uppfattar sina språkstudier som lätta.

Fråga 8: Tycker du att det är bra att meritpoäng införts?

Av diagrammet framgår tydligt att den övervägande inställningen till meritpoäng bland informanterna är positiv med 27 Ja-svar (75%), fyra Nej-svar(11%) och fem uteblivna svar (14%). Den övervägande positiva attityden kan dock bero på det faktum att informanterna är elever som studerar språk på meritpoängsnivå och därför är positivt inställda att deras kurs ger meritpoäng.

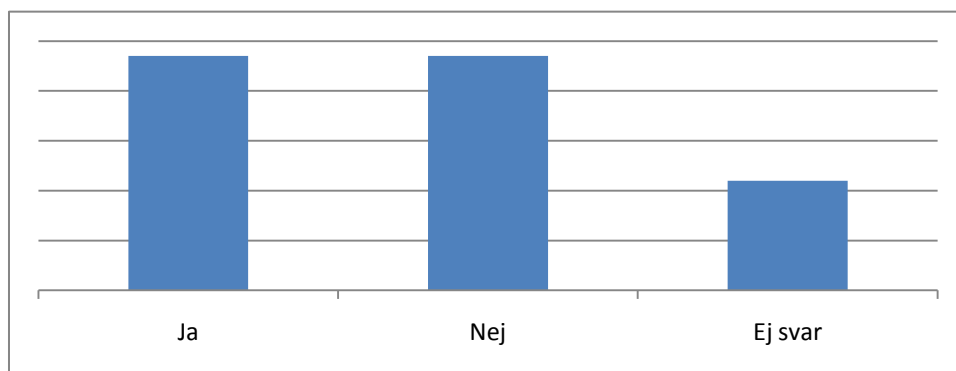
Fråga 9: Tycker du att det är bra att man kan få extra poäng om man väljer svårare kurser på gymnasiet?

Eftersom den övervägande inställningen till meritpoäng bland informanterna är positiv med 75% Ja-svar, 11% Nej-svar, och 14% Obesvarade, är det inte överraskande att majoriteten av informanterna tycker det är bra att man får extra poäng om man väljer att läsa ”svårare” kurser på gymnasiet. Bland informanterna svarade 94 % Ja på frågan, 6 % svarade inte alls, och 0 % svarade Nej. Attityden till meritpoäng måste därför klassas som övervägande positiv.

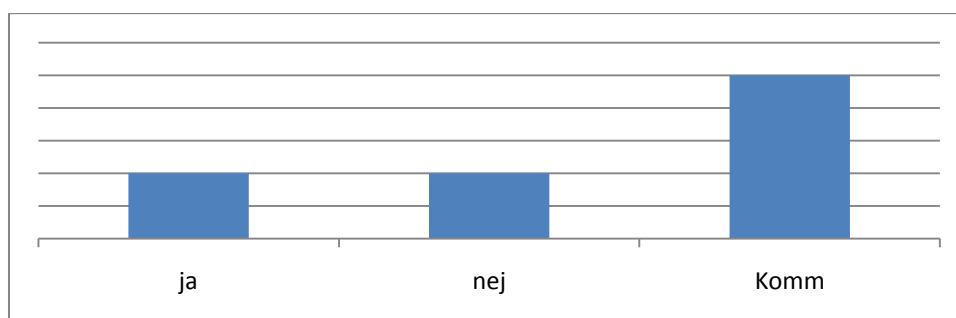
Fråga 10: Anser du att du betygsmaximerade då du valde kurser?

Den här frågan bygger på hypotesen att dagens elever planerar sina kurser strategiskt utefter poäng. Detta strategiska planerande har gett upphov till uttrycket ”betygsmaximering”. På frågan om informanterna ansåg att de strategiskt planerat sitt val då de bestämde sig för att läsa språk svarade 17st (47%)JA, 17st NEJ (47%) och två elever svarade inte alls (22%).

Intressant att notera är att så stor andel inte svarar alls. Detta kan bero på att uttrycket ”betygsmaximera” är hämtat från dagspressen och alltså inte från skolvärlden eller elevjargongen. En del elever kan därför ha tvivlat på dess innebörd och därför valt att inte besvara frågan. Att det är lika stor andel som anser sig ha betygsmaximerat som anser sig inte ha gjort det är även ett intressant resultat som kan hänga samman med den stora andelen tjejer i enkätpopulationen vilken i fråga 6 om framtiden hela 60% angett att de valt språkstudier i enlighet med framtidsplaner.

Fråga 11: Anser du att alla elever gynnas lika av meritpoäng?

16 av 36 (44%) informanterna svarar Ja, 16 svarar Nej (44%) och 19 informanter kommenterar sitt svar (53%).

Den här frågan bottnar i hypotesen om socioekonomiska skillnader som bl a menar att det endast är de redan framgångsrika och duktiga eleverna med höga betyg som väljer att studera de svårare meritkurserna? Hur uppfattar informanterna/eleverna sina medelevers förutsättningar och sina egna möjligheter och kapacitet? Av diagrammet ovan framgår att informanterna delar sig i två läger när det kommer till den här frågan. Till en början kan det tyckas som att hälften av informantgruppen anser att alla gynnas lika av meritpoäng medan andra hälften inte tycker det. Men om man studerar kommentarerna närmare vilket vi kommer att göra i följande avsnitt så framgår det att det är fler informanter som kommenterar Nej-svar än det är informanter som kommenterar Ja-svar.

7. Resultatredovisning av den kvalitativa studien

På grund av det empiriska materialets karaktär av åsiktsåtergivande text har den kvalitativa undersökningen inriktat sig på att analysera materialet med textanalytiska metoder ur den innehållsanalytiska traditionen för att lyfta fram de element som uttrycker åsikter och attityder. För enkätkommentarernas del går analysen ut på att identifiera i vilken mån kommentarerna värderar forskningsobjektet positivt, negativt eller neutralt (Bergström & Boréus, 2005:91), för att på så sätt åskådliggöra informanternas attityder och upplevelser av det undersöka fenomenet. Vad det gäller intervjuerna så analyseras de enligt ett frågeschema bestående av fyra frågor som ställs till materialet. De utsagor som utgör svaren på frågorna värderas liksom enkätkommentarerna som antingen negativa, positiva eller neutrala och får ligga till grund för en tolkning av intervjupersonens attityd till forskningsobjektet.

7.1 Enkätkommentarer

Nedan följer en uppsplattning av enkätkommentarerna där siffran före varje kommentar symboliserar en informant/enkät. Spalten ”Positiv” redovisar positiva och spalten ”Negativ” negativa omdömena/kommentarerna till enkätens sista och delvis öppna fråga nr 11: Anser du att alla elever gynnas lika av meritpoäng? När samma siffra förekommer i bägge spalterna innebär detta att informanten kommenterat både för och emot meritpoängen i samma kommentar oberoende av Ja eller Nej svar. Dubbla kommentarer har *kursiverats* för att ytterligare visualisera att samma informant(Siffra) gör olika värdering av ett och samma fenomen.

Positiv

- 2- Man kan komma in i högskolan med dem.
- 4- *Det är bra att meritpoängssystemet finns.*
- 6 – För att du själv får välja om du vill satsa på skolan.
- 15- *Alla får en chans.*
- 19 – Alla gynnas av meritpoäng.
- 29 – Man förbereder sig för en vidareutbildning.
- 35- Det är ett plus (som en stjärna) i arbetslivet och på högskolan.
- 24- *Alla har möjligheten att välja meritkurser.*

Negativ

- 3- *Andra kurser borde också ge meritpoäng, t ex psykologi.*

8- Alla borde kunna få meritpoäng. Man borde kunna få det i fler ämnen än språk eftersom inte alla är bra på det.

9- Meritpoäng sätter extra press på eleven.

15. *Meritpoängen begränsar valmöjligheterna.*

18 – En del har Läs- och skriv svårigheter eller tycker inte att meritkurserna är intressanta.

20- Man kanske väljer bort något man vill läsa för att få merit.

21- Vissa gör det bara för merit. Man går miste om andra kurser man gillar mer men som inte ger meritpoäng.

22- Meritpoäng ges vid för lågt betyg. Ett G i en meritkurs tror elever är mer värt än ett MVG i en ickemeritgivande kurs.

23- Intresse för vissa ämnen borde komma från intresse.

24 – *Alla behöver kanske inte meritkurserna för högskolan*

(negativ.forts..)

30 - De som inte läst språket i grundskolan måste börja från grunden.

Det är motsägelsefullt att så många av informanternas kommentarer hamnar i den negativa spalten när det tydligt framgår av diagrammet till fråga 7 (-Tycker du att det är bra att studier i språk ger meritpoäng?) att den övervägande attityden bland informanterna är positiv med 27 Ja-svar (75%), fyra Nej-svar(11%) och endast fem uteblivna svar (14 %). Det framgår alltså tydligt av värdeomdömena som spaltats ovan att informanterna trots sin grundläggande

positiva inställning till meritpoängen har invändningar mot systemet och att de reflekterar över dess inneboende orättvisor och konsekvenser. Kommentarererna i den negativa spalten handlar om hur meritpoängssystemet begränsar valmöjligheter vad det gäller kursutbudet, hur elever inte längre väljer kurser utefter intresse utan endast för att få meritpoäng, att inte alla har samma psykiska och fysiska förutsättningar för att lyckas, samt att en del har försprång då de studerat språket i grundskolan. De kommentarer som återfinns i den positiva spalten poängterar främst att meritpoäng ger alla samma chanser att lyckas och att den underlättar för de som vill läsa vidare på högskolan att komma in på den valda utbildningen.

Informanternas generella inställning till meritpoäng måste alltså betecknas som övervägande positiv, trots kommentarer om hur systemet begränsar ämnesvalsmöjligheterna och missgynnar svagare elever, samt att vissa elever endast väljer språkstudier enbart för att tillgodogöra sig meritpoäng och inte av intresse vilket informanterna intar en negativ inställning till enligt värdeomdömena.

7.2 Resultatredovisning: Intervjuer

Varje intervju analyseras för sig enligt den metod som beskrivs i avsnitt 5.2.2.1 (sid:21)

En transkribering av varje intervju återfinns i Appendix där de kommentarer/svar som citeras i detta avsnitt har kursiverats.

7.2.1 Intervju: TYSKA

1. Har informanten iakttagit några förändringar sedan meritpoängen infördes?

På förändringens område nämner informanten: ”... ett ökat antal elever vilket betyder att jag har fått tre språkgrupper i tyska”. Antalet elever som läser tyska har alltså ökat sedan meritpoängen infördes vilket informanten anser positivt.

2, Hur är informantens inställning till meritpoäng?

Informanten anser att det ökande antalet elever är ”glädjande” eftersom det har inneburit ett ökat antal elever som studerar tyska. Detta beror enligt informanten helt och hållet på meritpoängen som enligt densamme är det som i dag främst motiverar elever att läsa språk.

3, Anser informanten att alla elever gynnas lika av meritpoängen?

Informanten menar att alla elever i dennes språkgrupper: ”... har utmärkta möjligheter att studera hemma och har bra, goda hemförhållanden” och ”... dom som är svaga är svaga helt enkelt”, ”... i gruppen är det av 17 elever säger jag fyra, kan jag säga fyra, som absolut inte hänger med”. Informanten lägger stor vikt vid förkunskaper från grundskolan och menar att en hel del elever missgynnas av meritpoängssystemet eftersom ”... de har för dåliga förkunskaper när de kommer hit” (till gymnasiet. (författarens.anm).

4, Varför tror informanten att meritpoängen har införts?

Informanten anser att meritpoängen införts eftersom: ”... Sverige behöver (ju) unga människor med goda kunskaper och goda kunskaper i språk.”

Sammanfattning av Attityd:

Läraren i tyska menar att elever har för dåliga förkunskaper i språk när de kommer till gymnasiet vilket leder till att de får svårigheter att hänga med i undervisningen och då inte gynnas av meritpoäng. Informanten verkar vilja åstadkomma någon slags förändring på detta plan och förmedlar intrycket av en stor känsla av maktlöshet inför möjligheten att påverka undervisningen i grundskolan. Tyskläraren menar även att meritpoängen uppstått som en naturlig följd av ett behov i samhället och att den är rättvis. I de fall den inte gynnar alla lika så beror det på naturliga orättvisor såsom olika begåvning som inte går att styra över. Informantens övergripande attityd till meritpoäng tolkas som mycket positiv.

7.2.2 Intervju: FRANSKA

1, Har informanten iakttagit några förändringar sedan meritpoängen infördes?

Informanten nämner som huvudsaklig förändring sedan meritpoängen infördes att: ”... flera och fler som har valt att läsa språk.” Orsaken till detta menar informanten är meritpoängen som ökat motivationen bland eleverna.

2, Hur är informantens inställning till meritpoängen?/ 4. Varför tror informanten att den har införts?

Informanten talar om att moderna språk som ämne har för låg status inom den svenska skolan: ”Jag tycker att språk är viktigt men jag tycker inte att skolan gör det väldigt tydligt”, ”... man har infört meritpoäng för att kanske locka det lite mera, ...”. Informanten menar att skolan sänder dubbla budskap när de höjer språkens status med meritpoäng men ändå i första hand

prioriterar naturvetenskapliga ämnen: ”... på svenska skolor är språk nästan inget värt, i betydelsen att som jag sa om läser natur då ska du läsa, eeh, franska, spanska, italienska eller vad det är ett år. Vad lär du dig då? Och sen årskurs två, årskurs tre, ingenting. Eller du ska välja det. Men oftast går det inte att välja för att antingen måste du läsa biologi eller fysik...”

Det är tydligt att informanten vill att något ytterligare ska ske för att höja ämnet moderna språks status. Meritpoängen har inte varit tillräcklig i det avseendet. Informanten tror att meritpoäng kan ha införts för att ”höja” språkämnet så att eleverna förstår hur viktigt det är och eftersom informanten menar att språk har för låg status som ämne i förhållande till de naturvetenskapliga ämnena så tolkas värdeomdömet som positivt.

3, Gynnas alla elever lika av meritpoängen?

”... ja, dom har lika möjlighet allihop”.

Efter detta inledande påstående går informanten över till att kommentera temat ”Tid”. Enligt informanten är det den akuta bristen på tid i dagens samhälle som missgynnar eleverna då de inte kan få hjälp hemifrån med sin skolgång.

”... dom flesta jobbar, jobbar sent, jobbar du på butik du slutar klockan 7 när är du hemma, när ska du hjälpa till? Jag kommer inte hem förrän klockan fem eller klockan sex.”, ”... jag tror att alla barn har möjlighet i dag bara om du vill”.

Informanten jämför Sverige med hemlandet Frankrike och säger: ” Vi bor inte i ett samhälle där vi verkligen har mycket tid som t.ex. i Frankrike där du har mamman som oftast stannar hemma där har man tid men jag menar jag jobbar 100 % hur många kvinnor är hemmafruar?”

Sammanfattning av attityd:

Informanten har som huvudsaklig poäng att ämnet moderna språks status måste höjas i den svenska skolan. Det är svårt att fastställa huruvida inställningen till meritpoäng är positiv eller neutral eftersom värdeomdömena gömmer sig i resonemang på olika teman, men då det inte förekommer några direkt negativa omdömen heller blir tolkningen att franskaläraren anser att meritpoängen kan vara ett steg i rätt riktning mot ett höjande av språkämnets status visavi de naturvetenskapliga ämnena. Meritpoäng missgynnar heller ingen enligt informanten, utan alla har samma chanser oavsett socioekonomisk bakgrund och kulturellt kapital. Det som sätter käppar i hjulet är dock tidsbristen. Vare sig man är akademiker eller rörmokare så har man lika lite tid för barnen och deras läsläsning. Det är bara i Frankrike man har tid där kvinnorna

är hemmafruar. Det är tydligt att informanten anser att det var bättre förr och att en återgång till mer traditionella levnadsmönster skulle vara att föredra eftersom det vore gynnsammast för barnen. Meritpoängen har egentligen inte något med det här att göra utan de idéer som informanten uttrycker handlar mer om samhällets organisering i stort som informanten verkar vara en aning negativt inställd till.

7.2.3 Intervju SPANSKA

1, Har informanten iakttagit några förändringar sedan meritpoängen infördes?

Informanten berättar att det har tillkommit betydligt fler elever till spanskagrupperna sedan meritpoängen infördes: ”Det har blivit en ökning. Och det är meritpoäng som bidragit”, ”Vi var förut två lärare, vi är, nu är vi fyra lärare”. Men det är inte bara p. g. a meritpoängen utan: ”... det är spanska som har bidragit, spanska är mycket omtyckt.” Det affektiva inslaget menar spankläraren, är minst lika viktigt för ökningen av elever som vill läsa spanska. Detta positiva omdöme om spanska som språk upprepas senare som en viktig orsak till motivation bland eleverna att läsa språket:

”... meritpoäng har bidragit eller lockat eleverna att studera till språk, det stämmer, men sedan är det så att spanska är mycket väl ansett i Sverige och i hela världen...”

Spanskans popularitet i Sverige och i hela världen ligger enligt informanten lika mycket till grund för ökningen av antalet elever som meritpoängen.

2, Hur är informantens inställning till meritpoäng?

Enligt informanten så har språkets: ”... status kommit på en bättre nivå.” Och meritpoängen har hjälpt till så att man nu: ”... ser lite annorlunda på moderna språk och tar det lite mer seriöst.” Förut menar informanten att eleverna mest sa att de läste språk: ”... för att jag tycker om språket, men nu säger de att nej jag tycker det är viktigt, man får meritpoäng och det är väldigt trevligt.”

Dessa uttalanden kan man tolka på så sätt att informanten anser att de affektiva orsakerna till språkvalet spanska och meritpoängen är minst lika avgörande, men att det affektiva inslaget har ökat i kraft i och med att spanska blivit mer och mer omtyckt och populärt i Sverige och i världen.

3, Anser informanten att alla elever gynnas lika av meritpoängen?

Informanten svarar: ”Nej”, på frågan om alla elever gynnas lika.

”Nej, de gynnas mest de som läser teoretiska ämnen eller samhällsprogrammet.” De som läser Yrkesprogram kan enligt informanten välja språk men de gör ofta inte det eftersom de då måste ansöka om utökad studiegång. ”Yrkeseleverna har inte så mycket nytta av den här meritpoängen.”, ”... dörren är öppen, men hur ser deras studieplan ut och hur lägger schema och tiden det blir inte lätt för dom, det har varit stopp till och med.”

Det förhållande som informanten här beskriver är att de elever som läser Yrkesförberedande program måste ansöka om utökad studiekurs för att få läsa språk då yrkesprogram inte ger högskolebehörighet och språkval därför inte ingår timplanen www.skolverket.se (2011-05-14)

4, Varför tror informanterna att meritpoängen har införts?

Att meritpoäng har införts menar informanten beror på ett samhällsbehov: ”Jag tror det framförallt för att dom (Regeringen. Författ.anm) ville locka mer elever till vissa utbildningar i universitetet och sedan att det finns ett behov i samhället...”. ”... jag tror att regering och allmänt i samhället så betonar man mycket på hur viktigt det är att lära sig språket.”

Sammanfattning av attityd:

Av informantens utsagor anas en övertygelse hos denne om att det spanska språket är mycket populärt och omtyckt i Sverige och i världen och att det är detta faktum, i kombination med meritpoäng, som lett till den stora ökningen av elever som vill lära sig spanska den senaste tiden. Denna tolkning styrks utav Skolverkets *Attitydundersökning om språkstudier i grundskola och gymnasieskola* från 2003 enligt vilken eleverna angav som skäl till studier i spanska att franska var för svårt och tyska för fult och att spanska då blev den gyllene medelvägen. Det framgick även av samma undersökning att elever associerade spanska med positiva värden som sol, semester och värme (2003: 49-50).

Spansklärares attityd till meritpoängen måste tolkas som positiv även det poängteras att den inte är riktigt rättvis eftersom den inte gynnar alla lika. Här nämner informanten det exempel som även Liedman i sin bok *Hets! En bok om skolan* ger stort utrymme, nämligen kritiken mot att elever på de icke-teoretiska linjerna i det ”nya gymnasiet” avskärmas från andra ämnen än de rent praktiska eftersom deras linjer inte är högskoleförberedande (2011:118–119).

7.2.4 Intervju: REKTOR

Vid intervjun med informanten REKTOR ställdes endast fråga två och de tre sista frågorna på frågeschemat, eftersom informanten är skolledare och inte undervisar och har direktkontakt med eleverna på samma sätt som de övriga informanterna.

1, Har informanten iakttagit förändringar sedan meritpoängen infördes?

Den huvudsakliga förändring som skett sedan hösten 2010 är enligt informanten att:

”... väldigt många elever väljer språk av just den anledningen att dom får meritpoäng. Dom gör väldigt strategiska val, man väljer språk och så väljer man bort något annat istället”.

Informanten återvänder ofta till uttrycket ”strategiska val” som därför kan tolkas som den mest markerade förändring som denne tycks ha märkt av sedan meritpoängen började gälla. I slutet av intervjun upprepas det att:

”Det som har tillkommit nu det är meritpoängen och det strategiska valet som eleverna gör...”

Innan meritpoängen infördes berättar informanten att:

”... man valt kurser som inte kräver så mycket plugg mycket läxor för att dom tycker att dom har haft det ganska skönt då”.

Här presenteras ett stöd för Regeringens argument i propositionen från 2006 om att svenska elever väljer för ”lätta” kurser på gymnasiet och därför behöver motiveras att läsa svårare kurser genom införande av meritpoäng (2006/07: 107).

2, Hur är informantens inställning till meritpoängen?

Informanten tycker sig ha märkt:

” ... en attitydförändring mot språket” men ”... attityden handlar inte om attityd utan det handlar om att man räknar dessa meritpoäng.” ”Det är oerhört taktiska val. Så det är inte så att de läser mer språk nu eller elever läser mer språk i dag än vad de gjorde för fem år sedan därför att elever i hög utsträckning är intresserade av språk eller att de reser mera utan att det man hör, tycker jag, det är att elever väljer rent taktiskt utefter meritpoäng...”

Om sin egen attityd nämner informanten:

”Jag kan säga att som rektor på skolan så har jag ju långt innan meritvärdena i språk tyckt att det är oerhört viktigt och värdefullt att elever läser språk och matte...”

Informantens inställning till meritpoäng tolkas enligt dessa omdömen som positiv.

3, Gynnas alla elever lika av meritpoängen?

Här menar informanten att det faktum att endast ett G krävs på en meritkurs för att man ska få meritpoäng gör den rättvis:

”Ja, alltså för att få meritpoäng så krävs det ju inte större insats än att bli godkänd faktiskt och det kan väl praktiskt taget varenda elev uppnå.”

Informanten tillägger sedan att:

”... läser man språk så måste man plugga ganska mycket hemma för att bygga upp ett språk, och, klart att har man inte så att säga en studiemiljö hemma så att man kan plugga då krävs det att man har den självdisciplinen att man stannar på skolan och pluggar eller på nåt sätt tillgodogör sig de kunskaper man behöver”.

Informanten tror att det handlar om en helhet, att en elev med:

”... taskiga hemförhållanden klarar kanske inte av skolan över huvud taget, där hamnar inte meritpoäng i första fokus kan jag säga...”.

Sortering bland eleverna i hög- och lågpresterande grupper menar informanten sker automatiskt:

”Jag tror att eleverna själva gör den sorteringen. Man ser vad man har förmåga till, vad man mäktar med. Det är en sortering redan när elever väljer yrkesutbildningar eller studieförberedande program. Man gör sina val utifrån det man är intresserad av. Man har strategier för sitt liv helt enkelt.”

Informanten menar att meritpoängen inte har så mycket att göra med hur eleverna grupperar sig kunskapsmässigt, att det sker vare sig meritpoäng existerar eller inte. Inställningen till meritpoängen tolkas därför som neutral men övervägande åt det positiva.

4, Varför tror informanten att meritpoäng har införts?

Enligt informanten har meritpoängen införts av flera olika orsaker:

”... dels så handlar det om att man faktiskt ser ett samhällsligt behov av att elever läser matematik i större omfattning än tidigare.”, ”Sveriges resultat har rasat ner och det att våra

elever inte har dom matematiska kunskaper som dom behöver ha faktiskt, så har man velat lyfta fram matten där och likadant med språk, alltså det är viktigt med språk, sen tror jag att det kommer också press från universitet och högskolor som säger att gymnasieeleverna klarar inte sin universitets- och högskoleutbildning därför att de har inte tillräckligt på fötterna vad det gäller språk och matematik.”

Sammanfattning av attityd:

Informanten uttrycker positiva omdömen om eleverna som mycket ansvarstagande och målinriktade individer som dock har börjat att ännu mer än förut strategisk planera sin utbildning i högre utsträckning än före meritpoängens införande. Meritpoängen styr nu elevernas kursval och i kombination med den ökade strategiska medvetenheten hos dem, samt deras skarpa målinriktade framtidsplaner så har andelen elever i språkklasserna ökat. Informanten menar att meritpoängen i högsta grad är rättvis då det endast krävs ett G i betyg för att tillgodogöra sig den och för att det står alla fritt att välja meritkurser. De som inte vill satsa på skolarbetet och läsa svårare kurser sorterar enligt informanten bort sig själva genom att välja andra kurser för att de vill det, för att de vet sina förutsättningar. Segregeringen sker automatiskt. Att språk getts meritpoängsstatus är helt logiskt enligt informanten eftersom det alltid poängterats bland lärare och skolchefer hur viktigt det är att kunna språk. Nu har även regeringen slagit fast att det är så, vilket är positivt eftersom informanten alltid haft den övertygelsen.

8. Resultatdiskussion

Det framgår av såväl kvantitativa som kvalitativa resultat att det i dag är meritpoängen som i första hand styr gymnasieelevers val av studier i språk på gymnasienivå. Den första hypotesen om att meritpoäng nu går före intresse och affektion verifieras således av resultaten både från den kvantitativa och den kvalitativa undersökningen. Det tog således meritpoängen mindre än ett läsår att ta över som avgörande skäl för språkstudier och därmed gå om tidigare skäl som intresse och affektion som nu hamnat på andra och tredje plats.

Studiens första tillägghypotes om att tjejer i dag skulle vara mer studiemotiverade och målinriktade än killar vilket gör att de i högre grad väljer meritkurser och då gärna språk, kan väl sägas till viss del ha verifierats av undersökningen. Men det är vanskligt att generalisera i det här fallet eftersom undersökningen är så begränsad. För att riktigt kunna pröva den här hypotesen skulle det krävas en mycket större population och en mycket större spridning

geografiskt. Om vi ser på resultatet från den undersökning som gjort i denna uppsats måste vi nog ändå verifiera den eftersom tjejerna i högre grad har angivit att de planerat inför framtiden då de valde att studera språk. Det faktum att 75% av enkätpopulationen utgjordes av informanter av det kvinnliga könet tyder också på en majoritet av kvinnliga studenter generellt i språkämnet, i alla fall på det gymnasium där enkätundersökningen genomfördes.

Vad det gäller den andra tillägghypotesen i undersökningen så ansåg sig hälften av enkätinformanterna ha "betygsmaximerat" då de valde språkstudier, d. v. s att de taktiskt och strategiskt utifrån poängräknande planerat sitt val av språkstudier. Denna hypotes verifieras således svagt, men det är realistiskt att påstå att tänkandet och resonemanget om försöka att tillgodogöra sig högsta möjliga poäng med minsta möjliga ansträngning ändå är en verklighet för en del elever då de väljer kurser.

Den övervägande attityden till meritpoäng visade sig vara positiv såväl bland enkätinformanter som hos undersökningens vuxna informanter, språklärarna och rektorn. Denna positiva inställning till forskningsobjektet kan hänga samman med att populationens situation, vilket kommenteras tidigare i uppsatsen, som gynnad av meritpoängen då den i lärare och rektors fall genererat fler elever och språkelever samt en förhöjd status för språkämnet, och i informanterna fall eftersom de kommer att få meritpoäng om de klarar betyget G.

Ett intressant resultat av undersökningen är att majoriteten av enkätinformanterna, till skillnad från intervjuinformanterna, trots sin grundläggande positiva inställning till meritpoängssystemet ändå uttrycker negativa omdömen om detta i sina enkätkommentarer. Missnöjet verkar hänga samman med iakttagelser av en del orättvisor som meritpoängen alstrat, som att det snart inte finns kvar något "skoj" för att använda uttrycket från Inledningen. Kanske är det så att eleverna anar hur valfriheten håller på att begränsas när ingen längre vill läsa Friskvård eller Asiatisk matlagning för att de inte ger meritpoäng.

De vuxna i undersökningen; de intervjuade språklärarna och rektorn, uttrycker i stort sett inte alls några negativa åsikter eller omdömen angående meritpoängen. För dem är antagligen ökningen av elever i språkklasserna, vilken enligt deras utsago verkar ha varit meritpoängens mest direkta effekt, enbart positiv eftersom den innebär ökad ekonomisk trygghet för dem alla.

För att knyta ihop säcken är det dags att knyta an till uppsatsens andra centrala hypotes, den om de socioekonomiska skillnaderna och dess betydelse för huruvida en elev gynnas eller inte gynnas av meritpoängen. Av resultaten från undersökningen så verkar det som att meritpoängen leder till en viss segregering i skolvärlden genom att de svagare eleverna som saknar de rätta förutsättningarna, d v s, inte besitter de rätta symboliska kapitalen eller de rätta fysiska förutsättningarna, inte klarar av de svårare kurserna utan sorteras bort. Enkätinformanterna verkar ha noterat detta orättvisa förhållande och uttrycker i negativa kommentarer till enkätens sista fråga att meritpoängen inte gynnar de som har läs- och skrivsvårigheter och att många elever väljer att läsa språk bara för att få meritpoäng.

Av intervjun med spanskläraren framgår det att de som läser yrkesprogram (som inte är högskoleförberedande) har svårt att ens få läsa språk då det innebär att de måste ansöka om utökad studiekurs eftersom språk inte ingår i deras praktiskt betonade kursplan. Skolminister Jan Björklund lär ska ha sagt att ”klassresan börjar i klassrummet” (Liedman 2011:229), vilket meritpoängen redan verkar ha börjat bidra till.

Det verkar som om Bourdieus idéer om att skillnader i social bakgrund, habitus och avsaknad av nödvändigt symboliskt kapital i kombination med det nya fenomenet meritpoäng kan innebära att det blir svårare för en del att lämna det ursprungliga fältet trots att det står dem fritt att göra det och att välja i stort sett vilken utbildning som helst. Den studie som redovisas i den här uppsatsen uttrycker om än explicit en tendens hos meritpoängen att orsaka en ökning eller breddning av de sociala klyftor som försvårar klassresan uppåt för de som inte redan befinner sig där. Det kan verka motsägelsefullt att ett så utpräglat demokratiskt land som Sverige håller på att skapa en skola som inte är hundra procent rättvis, men i ett internationellt perspektiv kan det vara förståeligt eftersom Sverige som land liksom eleverna i skolan befinner sig i stenhård konkurrens med alla andra länder i hela världen.

9. Slutsatser och reflektioner om framtiden

Det är ett faktum att skolan är en samhällsinstitution som för att inte kritiseras för hårt av sin samtid hela tiden måste ligga steget före i samhällsutvecklingen, som hela tiden måste hänga med och förändra sig eftersom den arbetar med att forma och skapa framtidens människor. I denna kunskapsugn av jättelikt format skall ständigt nya limpör gräddas vars smak ska passa alla trots att receptet hela tiden förändras och trots att bagarna i väldigt liten utsträckning får vara med och bestämma vilka ingredienser eller vilka formar som skall användas. Nya degar måste ständigt sättas på jäsnings för degen tar aldrig slut och får aldrig ta slut. I skolugnen

bakas framtidens människor som vi hoppas ska kunna skapa en bättre värld för våra barn. Personligen tror jag att det är allas vår rädsla för att en bättre framtid inte är på väg, att den ständiga förnyelsen inte kommer att gå i uppfyllelse som skapar den oro som får samhället att ständigt ifrågasätta och vilja förändra skolan. Meritpoängen är ett steg mot att försöka skapa en bättre värld i framtiden men det är upp till oss att se till att den gör det och inte tvärtom.

Litteraturförteckning

Bergström, Göran & Boreus, Kristina, (red), (2005) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur

Bijvoet, Ellen (2007) ”Attityder till språk” I: Sundgren, Eva (red.) *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber

Bjereld, Ulf (m fl.), (2009), *Varför vetenskap? Om vikten av problem och teori i forskningsprocessen*, Lund: Studentlitteratur

Bourdieu, Pierre (1993) *Kultursociologiska texter i urval av Donald Broady och Mikael Palme*, Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion

Davies, Tony (2010) *Humanism*, Lund: Studentlitteratur

Djurfeldt Göran, Larsson, Rolf & Stjärnhagen, Ola, (2003), *Statistisk verktygslåda samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*, Stockholm: Studentlitteratur

Foucault, Michel (2008) *Samhället måste försvaras*, Serie: Föreläsningar vid Collège de France, Stockholm: Tankekraft förlag

Giddens, Anthony (2007) *Sociologi* (Femte upplagan) Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur

Liedman, Sven-Eric (2011) *Hets! En bok om skolan*, Stockholm: Albert Bonniers Förlag

Olsson, H., Sörensen, Stefan. (2008) *Forskningsprocessen. Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber

Persson, Bengt (2001). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber.

Stensmo, Christer (2002 el. senare), *Vetenskapsteori och metod för lärare: en introduktion*. Uppsala: Kunskapsförlaget

von Wright, Georg Henrik (1986), *Vetenskapen och förnuftet*, Uddevalla: Albert Bonniers förlag

Uppsatser

Isaksson, Joakim (2009). *Spänningen mellan normalitet och avvikelse- om skolans insatser för elever i behov av särskilt stöd*. Umeå universitet: institutionen för socialt arbete

Moussaoui, Ritva (2010) *Meritpoäng, elevers livschanser ur skolchefers perspektiv* Kandidatuppsats, Södertörns Högskola, Institutionen för kultur och kommunikation, Pedagogik med interkulturell inriktning, Ht 2010

Olvenmyr, Christina. (2010) *Elevers attityder till moderna språk*, Kandidatuppsats, Högskolan Kristianstad/Sektionen för Lärarutbildning, Vt 2010

Rapporter

Gustavsson, Bernt (2002) *Vad är kunskap? en diskussion om praktisk och teoretisk kunskap*, /Stockholm: Skolverket

Haug, Peder (1998). *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*. Stockholm: Skolverket

Persson, Bengt (1998). *Den motsägelsefulla specialpedagogiken*. (Specialpedagogiska rapporter nr.11) Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för specialpedagogik.

Reinfeldt, F, Leijonborg, L (2007-03-29) *Regeringens Proposition 2006/07:107 : Vägar till högskolan för kunskap och kvalitet* Stockholm: Utbildningsdepartementet

Skolverket (2003), *Attitydundersökning om språkstudier i grundskola och gymnasieskola*
Projektledare, Edlert, Maria, Fil. kand. Bergseth,
modersmal.skolutveckling.se/.../SkolverketAttityderRapport2003.pdf

Föreläsningar

Kaun, Anne (2011-03-02), "Kvantitativa metoder, Enkäter", Södertörns Högskola, Kompletterande Lärarutbildningen, Avancerad nivå 2, Delkurs: Examensarbete 15hp- vt 2011.

E-källor

http://findarticles.com/p/articles/mi_m2248/ (2011-05-10) *Adolescence Magazine*

<http://www.hgu.gu.se/files/kulturgeografi/gis/excelkurs.pdf> (2011-05-15) "Att analysera enkäter i Exce"l

<http://www.folkpartiet.se/Var-politik/Vara-viktigaste-fragor/Skola-och-utbildning/> (2011-05-10) (FP:s hemsida)

www.lararnasnyheter.se/alfa (2011-03-10)

www.saob.se (2011-05-10)

E-artiklar

<http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2010/02/26/blir-du-chanslos-lille-van>
(2011-05-10) Ernestam, Johan "Blir du chanslös, lille vän?" Pedagogiska magasinet (2010-02-26)

<http://www.newsmill.se/artikel/2009/11/23/betyg-gentemot-kunskap-vad-kommer-meritpoangen-att-medfora> (2011-05-10) Berglund, Eva "Betyg gentemot kunskap. Vad kommer meritpoängen att medföra?" Newsmill (2011-03-07)

<http://www.lararnasnyheter.se/alfa/2010/04/15/bara-engelska-racker-inte>(2011-05-10)

Malmström, Cecilia "Bara engelska räcker inte" Alfa 2010-04-14

<http://www.hbl.fi/text/utrikes/2010/7/21/w49839.php> (2011-05-10) "Kritik mot antagningsreglerna gav resultatet" FNB , Hufvudstadsbladet 2011-05-09

Artiklar: Dagspress

Ohlsson, Bengt: "BENKE: Med Jan Björklund är det öppet mål. Det är fult spel.", Dagens Nyheter, Kultur, fredagen den 20 Maj, sid 48.

Appendix	Sid
1. Enkät	46
2. Intervjufrågeschema	48
3. Intervjuer: Tyska, Franska, Spanska , Rektor	48-58

1. ENKÄT

Enkät: Moderna Språk/Meritpoäng

1. Är du: Tjej Kille

2. Är svenska ditt modersmål/förstaspråk? Ja Nej

Om Nej, vilket/vilka är ditt/dina modersmål/förstaspråk? _____ (Frivilligt)

3. Vilket språk studerar du? _____

4. Det finns andra kurser som ger meritpoäng. Varför valde du att läsa språk?

Välj 3 alternativ. Markera med X i rutan till höger.

Jag tycker om språk.

Jag har varit i ett land där språket talas.

För att det ger meritpoäng till slutbetyget.

Jag har släktingar som talar språket.

För att jag kommer att ha nytta av språket senare i arbetslivet

5, Varför valde du att läsa just detta språk?

Välj 4 alternativ. Markera med X i rutan till höger.

Mina föräldrar tyckte att jag skulle göra det

Jag vill lära mig mer om språkets kultur.

Jag tycker att språket är vackert/coolt/användbart i vardagen

Jag har släktingar/vänner som talar språket.

Det anses vara lätt att lära sig.

Jag studerade språket i grundskolan.

Jag besöker ofta ett land där språket talas

6. Har du försökt att anpassa ditt val av gymnasiekurser efter den utbildning du planerar att söka på högskolan/universitetet?

Ja Nej

7. Varför tror du att regeringen har infört meritpoäng i språk? Välj 3 alternativ. Markera med X i rutan till höger.

För att svenska elever är för dåliga på språk

För att Sverige är med i EU

För att svenska elever väljer för "lätta" kurser annars

För att de ämnen som ger meritpoäng är viktigare än andra ämnen

För att svenskan är ett litet språk som talas av få personer

8. Tycker du att det är bra att studier i språk ger meritpoäng?

Ja

Nej

9. Tycker du att det är bra att man kan få extra poäng till slutbetyget om man väljer att läsa svårare kurser på gymnasiet?

Ja

Nej

10. Anser du att du "betygsmaximerade" då du valde kurser?

Ja

Nej

11. Anser du att alla elever gynnas lika av meritpoäng?

Ja Nej

Förklara gärna kortfattat ditt ja eller nej-svar. (Frivilligt)

Tack för din medverkan!

2. Frågeschema: Intervjuer

1. Har du märkt av någon ökning av antalet elever som väljer att studera moderna språk sedan meritpoängen infördes hösten 2010? (hypotesen om ökning av elever som väljer ämnet p. g. a. meritpoäng)
2. Vad tror du främst motiverar elever att studera språk på gymnasienivå? (Jobb utomlands? Lätt att lära sig? språkets status, användbarhet, meritpoäng och möjligheten att betygsmaximera)

3. Moderna språk, engelska och matematik på högre nivå har i och med meritpoäng fått ett ökat kunskapsvärde. Har du märkt av någon attitydförändring bland eleverna beträffande ämnets moderna språks status? (Prestige att kunna språk?)
4. Varför tror du att man har infört meritpoäng?
5. Tror du att alla elever gynnas lika av meritpoäng? (hypotesen om sociala skillnader studieovana/studievana hem)

3. Intervjuer:

TYSKA 2011-04-11

– Det är den 11 april.

– Ja

– Det är det va, inte den tolfte?

– Den elfte ja.

– Jag befinner mig på en gymnasieskola i söderförort till Stockholm och jag ska nu intervjua en gymnasielärare i tyska.

– Jaa.

– Första frågan: Har du märkt av någon ökning av antalet elever som väljer att studera moderna språk sedan meritpoängen infördes hösten 2010?

– Jaaa, det är ett ökat antal vilket är *glädjande* vilket betyder att jag fått tre språkgrupper i tyska och tidigare i alla år av schematekniska skäl och så vidare och att det inte hade varit så många elever som hade valt så hade jag bara två grupper så det är ett ökat antal som läget är just nu alltså.

– Mmmm, eeehhm, vad tror du främst motiverar elever att studera språk på gymnasienivå?

– *Det är meritpoängen.*

– Det är meritpoängen?

– Ja.

– Det säger du så bara..?

– Ja.

– Ja, då går vi vidare till nästa fråga 3: Moderna språk, engelska och matematik på högre nivå har i och med meritpoängen fått ett ökat kunskapsvärde. Har du märkt av någon attitydförändring bland eleverna beträffande ditt ämnes status?

– Nej, det kan jag inte säga. Det(paus)det är som vanligt, en del är ju jätteduktiga och en del kan nästan ingenting så det är en enorm diskrepans mellan kunskapsnivåerna eleverna emellan.

– Mmmm, eh, fyran: eh, varför tror du att man har infört meritpoäng?

– Ja det är ju för att helt enkelt *Sverige behöver ju unga människor med goda kunskaper och goda kunskaper i språk*. Så att det tidigare var det väl så att individuella valet så valde du asiatisk matlagning inget ont om det jag är intresserad av mat också men...

– Mmm

– ... det var likvärdigt med tyska och matte.

– Mmmm.

– Så det var ju naturligtvis fel.

– Mmmm.

– Så att det är bra som det är nu.

– Eh, och nummer fem: Tror du att alla elever gynnas lika av meritpoäng?

– Det är svårt att säga, *dom som är svaga dom är ju svaga helt enkelt* och... som du nämnde kanske många som har valt det här p.g.a. meritpoängen blir stressade, dom klarar inte av det, *så i gruppen är det ju av 17 elever säger jag fyra, kan jag säga fyra, som absolut inte hänger med* och dom har bara sjutton poäng på provet.

– Mmm.

– Men nu gav jag ju ett sånt där nationellt prov från Skolverkets provbank tyska Steg 3.

– Jaaa...?

– ...och där var maxpoängen 40 och bäst det var, eeh, ett par stycken som hade 33, 34 av 40.

– Ja?

– Otroligt bra.

– Ja?

– Men det var läsförståelse, sen var det ju dom som hade fem, sex, sju poäng men nästan fattade ingenting.

– Ja. Nu måste jag få ställa en följdfråga till fråga fem. Den här frågan grundar sig på den här hypotesen om sociala skillnader och studieovana och studievana hem. Kan du märka något sånt? att dom eleverna som blir stressade som du säger som presterar dåligt på något sätt kan de ha..., verkar det ha nåt att göra med sociala skillnader eller nåt sånt?

– Jag är ju inte mentor för dom här eleverna så jag kan inte skylla på..., jag känner ju..., jag vet inte så mycket om deras hemförhållanden, men så vitt jag vet så *har alla utmärkta möjligheter att studera hemma och har bra, bra, trygga, goda hemförhållanden* så jag tror inte att det beror på det utan det är helt enkelt att *de har för dåliga förkunskaper när de kommer hit.*

– Ja.

– Steg 3, då innebär ju det att de har ju läst språket i fråga i tre år eller fyra år så att då bör de ju ha lite i bagaget men alla har inte det.

– Nääää. Ja.

– Men övervägande positivt.

– Bra. Då stoppar vi där.

FRANSKA 2011-04-12

– Ja det är den 12 april, elfte tolfte? eh och jag befinner på en skola i söderförort och ska nu intervjua en lärare i moderna språk franska på gymnasiet. Vi börjar med första frågan, har du märkt av någon ökning av antalet elever som väljer att studera moderna språk sedan meritpoängen infördes hösten 2010?

– Mm, själva har jag inte märkt så mycket men jag vet att när vi satt på ett möte förra veckan då sades det ja att eeehh, att det har blivit, eeh *flera och fler som har valt att läsa språk*. Så personligt inte så mycket men in stort sett när man lyssnar på sina kollegor, ja det har varit fler och fler som vill,

– hum, då går vi vidare till nästa

– Vad tror du främst motiverar eleverna att studera språk på gymnasienivå?

– Det är meritpoäng

– Det är det?

– ja

– Ja jag tror inte att de kopplar språk med att få en bättre CV, och få ett bättre jobb.

– Näeh

– Dom, eeh, jag tror att de satsar mer på engelska och sen tror jag också att skolan uppmuntrar inte språk som de påstår att dom gör eftersom du har, om du, om du läser en NV-linje till exempel då ska du läsa språk ett år och sen är det slut och eeeh, om du läser andra program som t. ex eehh, ett SP-program till exempel samhäll då där ska du läsa 2 år, så, och sen slut så att jag menar jag tror inte att man gör ungdomarna att förstå att språk är viktigt därför att själva skolan erbjuder väldigt lite i avseende dom säger att det ger meritpoäng men, tsss de ser mest att det är meritpoäng än att det är en möjlighet att kunna addera något positivt på mitt CV och ge ett erbjudande att själv (?) det som är bättre.

– Ahhh, så det är det kriterium som har tagit över. Då går vi vidare med fråga 3: Moderna språk, engelska och matematik har i och med meritpoängen fått ett ökat kunskapsvärde. Har du märkt av någon attitydförändring bland eleverna beträffande ämnets status?

- (Tystnad ca: 30 sek) Neej.

– Nej. Ah, då tar vi nästa. Fråga 4: Varför tror du att man har infört meritpoäng?

– (Tystnad ca: 30sek) Eh, jag går tillbaka till det jag har sagt tidigare. *I svensk, på svenska skolor är språk nästan inget värt, i betydelsen att som jag sa om läser natur då ska du läsa, eeeeh, franska, spanska, italienska eller vad det är ett år.*

– Mmmm

– Eh, jag menar *vad lär du dig då? Och sen årskurs två, årskurs tre, ingenting. Eller du ska välja det. Men oftast går det inte att välja för att antingen måste du läsa biologi eller fysik beroende på vad du har valt för NV eller ekonomi om du har valt någonting, då man tvingar eleverna på något sätt att välja nånting annat och sen, eeeeeh, oooo sen, åh sen om du läser SP du läser i två år men det är väldigt få, men det finns vissa SP som måste som är tvungna att inte ta språk, kan inte ta det heller för att de måste välja till exempel ekonomi och då, det är för att det ingår i deras, eeeeeeh, program, men du har kanske inte plats i själva programmet så man säger att du ska inte ta den men du ska ta den och då innebär det att det inte är lätt med språk, det tror jag inte så mycket och då *har man infört meritpoäng för att kanske locka det lite mera* men inte, jag tror att det är lite en dubbelmening i detta på ett sätt på ett sätt jag skickar ett budskap att asch, det är inte så nyttigt och sen nästa du skickar ett annat budskap som är att du ska få meritpoäng för det. Jag vet inte det är lite, tycker jag.*

– Men nu ställer jag en fråga utanför det här frågeschemat, jag har en fråga kvar på frågeschemat, men jag om du tänker utanför skolans värld

– Mmmm

– är det något behov i samhället av att elever kan språk som kan ha också ha generat det här beslutet.

– Absolut, 2011, jag tror att vem som helst kan behärska engelska så pass väl så att du kan använda det på jobbet eller utomlands om du är akademiker självklart om du har akademiskt utbildning då bör du kunna engelska då, jag menar en människa från Italien som har en

akademisk utbildning eller en från Tyskland eller en från Sverige, då bör, eller borde kunna engelska om dom har studerat på en högre nivå och då innebär det att språk är viktigt eftersom då har du en plus, kan du spanska flytande eller tillräckligt bra för att kunna bli skickad till eeeeh, ett spanstalande land och skall där till exempel då är det klart att du har någonting mer än vad en annan konkurrent då till detta jobb skulle ha, så ja *jag tycker att språk är viktigt men jag tycker inte att skolan gör det väldigt tydligt.*

– Tack, vi stannar vid det svaret. Det sista då: Tror du att alla elever gynnas lika av meritpoäng? Och den här frågan bygger då på den här hypotesen om att sociala skillnader, att en del elever kan ju komma från mer studieovana hem eh, där föräldrarna kanske inte har akademiskt bakgrund men att dom då väljer att läsa så kallat svårare kurser för att kunna få meritpoäng fastän dom kanske får mycket, de kan ju pressa sig själva väldigt hårt och för att de inte kan få lika mycket hjälp hemifrån.

– Jag tror att du glömmer en sak

– Mm

– jag tror att ja, *dom har lika möjlighet allihop*, jag menar om du tar en familj att båda två föräldrarna är akademiker hur dags kommer dom hem?

– Ja-

när ska dom hjälpa? Hos oss, min man har en hög position och jag är lärare och jag menar när har vi tid med våra ungar för att sätta oss och arbeta med dom?

– Ja

– Det har vi lite grann under helgen, men jag menar jag tror inte att den som jobbar på en verkstad eller nånting har tid heller med sina ungar jag menar nuförtiden alla jobbar hundra procent i tid så det innebär att vi hinner inte, jag tror inte att, att, att jag har extra mycket tid med mina barn.

– Nej

– Jag tror inte att ett som jobbar på verkstad har lite mera tid med sina barn jag menar det är, det tror jag inte, *vi bor inte i ett samhälle där vi har verkligen mycket tid som till exempel i Frankrike där du har mamman som oftast stannar hemma där har man tid men jag menar jag jobbar 100 procent hur många kvinnor är hemmafruar?*

– Mmm

– Och *dom flesta jobbar, jobbar sent, jobbar du på butik du slutar klockan 7 när är du hemma när ska du hjälpa till?* Jag kommer inte hem förrän klockan fem eller klockan sex, ikväll jag är inte hemma förrän klockan 9, jag menar, jag tror att alla barn har möjlighet i dag bara om du vill.

– Vi sätter stopp där. Tack så...

SPANSKA 2011-04-15

– Det är den 15 april, jag befinner mig på en gymnasieskola i Stockholm söderförort och skall intervjuva gymnasielärare i spanska. Du är ju anonym så det är därför jag inte säger ditt namn.

– Ok

– Ja har du märkt av någon ökning av antalet elever som väljer att studera moderna språk sedan meritpoängen infördes hösten 2010+

– Jo det har märkt. Det har kommit flera elever i våra grupper och till och med har grupperna ökat i till exempel spanska steg 1 då brukade det vara ett grupp och nu är det två grupper. Spanska steg 3 brukade också vara en grupp och det är två grupper nu och så vidare och till och med spanska steg 5 som är sällan. *Det har blivit en ökning. Och det är meritpoäng som har bidragit.*

– Du har fått dubbelt så många elever som före 2010?

– Nej, jag tror inte dubbelt så många men tillräckligt många för att det skulle inte vara en grupp därför måste dom måste delas i två grupper. Vi säger förut har vi 20-25 elever men nu har vi 35-40 elever det måste bli två grupper.

– Ja, men du sköter fortfarande, det är fortfarande bara en lärare...?

– Nej, nej,nej det har ökat också antalet lärare...

– Ja

– *Vi var förut två lärare vi är, nu är vi fyra lärare.*

– Sedan 2010 nu är ni dubbelt så många lärare?

– Jag vet inte exakt om de tär sedan 2010 men det har ökat iallafall.

– Ja.

– *Jag säger att det är inte bara meritpoäng som har bidragit utan de är spanska som har bidragit, spanska är mycket omtyckt.*

– Ja.

– Det har kommit fler och fler elever.

– Vi går till fråga två: Vad tror du främst motiverar elever att studera språk på gymnasienivå? Främst motiverar?

– Jag, jag tror att det är ju, det är lite komplicerad frågan faktiskt, det är många faktorer, det är inte en enskild faktor, men att *meritpoäng har bidragit eller lockat eleverna till, till, igenom, språk då det stämmer, det är en del, men sedan att till exempel spanska har blivit mycket väl i*

Sverige och i hela världen och sedan eeeeeeh, språk är, jag tror att svenska, svenska elever är mycket medvetna om, om, eh, vikt, hur viktigt det är att lära sig språket inom om man också vill jobba ute i världen det är ju viktigt..

– Mmmm

– ... att läsa andra språk.

– Mmm, vi tar fråga tre: Moderna språk, engelska och matematik på högre nivå har i och med meritpoäng fått ett ökat kunskapsvärde. Har du märkt av någon attitydförändring bland eleverna beträffande ämnet moderna språks status?

– Status har kommit på bättre nivå, det håller jag med om, men det är inte, det är så att, att, att det är status bara på grund av meritpoäng...

– Nej.

– ... det är ingen, den hjälper, den hjälper att man ser lite annorlunda på moderna språk och tar det lite mera seriöst och så...

– Mmm

– ... förut var det lite slarvigare, *ja jag läser språk för att jag tycker om språket, men nu säger de att nej jag tycker det är viktigt, man får meritpoäng och det är väldigt trevligt* och jag ska till exempel lära mig vissa, vissa kurser på universitet eller vissa program och då jag vet att jag behöver det ämnet...

– Mmm.

– ... och också de har varit på eehh Saco-mässan och de här gymnasie-mässan och man märker aah, det är viktigt också med språk och att lära sig och att få bra betyg på dom.

– jamen innan meritpoäng då sa du att dom sa mest att dom läste språk för att dom tyckte om språket?

– Ja, precis, det var kanske inte så, man tänkte inte så mycket på själva poäng.

– Nä

– När det gäller inträde till universitet, det tror jag inte, att dom tänkte inte så mycket utan de var mer engagerade i sitt eget språk, intresset var svalare det kan man säga också, men nu är det högre intresse tycker jag.

– Mmm.

-Det betyder att jag tolkar också att det har bidragit mycket men det, det är inte bara det utan *jag tror att regering och allmänt i samhället så betonar man mycket på hur viktigt det är att lära sig språket.*

– Mmm.

– och jag tror att det gäller alla språk det är inte bara svenska eller engelska det är moderna språk det är viktigt.

– Ja, vi tar fråga 4: Varför tror du att man har infört meritpoäng?

– *Jag tror det är framförallt för att dom ville locka mera elever till vissa utbildningar i universitet och sedan att det finns behov i samhället, att det är människor kommunicerar sig med andra länder med andra språk och det är ju, jag tror att alla blir mer och mer medvetna om det, är därför man införde meritpoäng, men mest på att, jag tror att de ville, ville öka iallafall, antal elever i vissa programmet, i det här fallet på som är kopplat till språk, jag tror att det kommer att bli en ökning.*

– Mmmmm. Då har vi kommit till sista frågan: Tror du att alla elever gynnas lika av meritpoäng?

– *Nej*

-*Nej?*

– *Nej, de gynnas mest de som läser teoretiska ämnen eller vi säger, vad heter det, samhälls...*

– *Samhällsprogrammet?*

– *Samhällsprogrammet.*

– *NV-programmet?*

– *För att det, för att det de har meritpoäng till matematik och andra kurser som är lite svårare, jag tror inte det är så stort intresse trots att dom vet hur viktigt det är och att dom ville kämpa på den dom kan kanske balansera det kanske lättare att få sina meritpoäng på samhällsdelen på att det ingår i deras studie språk och kravet och så vidare och till exempel Yrkeseleverna har inte så mycket nytta den här meritpoängen.*

– *Jag tror inte jag riktigt förstod det där. Dom som läser samhällsprogrammet och naturvetenskapliga programmet dom...*

– *Dom gynnas bäst.*

– *Dom gynnas bäst av meritpoäng? Och dom som läser Yrkesprogram där har dom..där kan dom välja språk om dom vill?*

– *Jo, men*

– *Det gör dom inte eller?*

– *Det är lite svårt för dom. Det, det, det, det är dörren är öppen, men hur ser deras studieplan och hur lägger de schema och tiden det blir inte lätt för dom.*

– *Neeej*

– De har, *det har varit stopp till och med* till vissa elever som ville läsa...

– Jaha?

– ... öka sina kunskaper och få meritpoäng, dom säger ja det måste du söka som en utökad kurs och dom rektorerna har sagt att det är begränsat nu att du måste absolut måste visa att det här att det är viktigt att dom behöver den då, det betyder inte så direkt att dom får den gynnas av systemet då det tycker jag inte.

– Ja, jag får kolla upp det. Ja då får vi väl säga att vi är klara där.

REKTOR 2011-04-15

– Ja det är den 15 april. Jag befinner mig på en gymnasieskola i söderförort utanför Stockholm och ska intervjua en utav rektorerna? Eller du är rektor så har ni en studierektor?

– Jag är rektor.

– Rektor.

– Jag kommer att ställa tre frågor till rektor, de tre sista på mitt intervjuschema, och den första frågan. Jag ändrar mig här och kommer att kunna ställa den andra frågan också. Vad tror du främst motiverar eleverna att studera språk på gymnasienivå i dag?

– Ja, alltså främst så tror jag att det eeeeh, elever studerar, det finns ju flera orsaker, det finns ju elever som väljer såna nationella program på gymnasiet som innehåller mycket språk därför att dom är språkintresserade och anser att de har en stor fallenhet för att läsa språk, men det finns också *väldigt många elever som väljer språk just av den anledningen att dom får meritpoäng. Dom gör väldigt strategiska val, man väljer språk och så väljer man bort något annat istället.*

– Kan du ge exempel på något de väljer bort?

– Ja, alltså tidigare så har vi ju sett att väldigt många elever har valt kurser i idrott till exempel estetiska ämnen ...

– Mmm.

– ... man har valt kurser som inte kräver så mycket plugg mycket läxor för att dom tycker att dom har haft det ganska skönt då, att ha haft nånting som är kreativt som har satsat på andra teoretiska studier men nu så väljer man bort det till förmån för högre kurser i matematik och språk och det handlar uteslutande om meritpoängen och jag har också sett under det här året nu hur den här medvetenheten blir större och större därför att väldigt många elever avbryter kurser om dom har valt för många kurser då för de har utökade kurser så hoppar man av.

– Ja, nu är det så mmmm, moderna språk, engelska och matematik på högre nivå har i och med meritpoäng fått ett ökat kunskapsvärde. Har du märkt av någon attitydförändring bland eleverna beträffande ämnet moderna språks status?

– Ja alltså, attitydförändringen mot språket, mot matematiken i sig har jag inte sett, därför att dom elever som tycker att matte är svårt tycker fortfarande att matematik är svårt...

– Mmm

– ... eh, att, utan attityden handlar inte om attityd utan att det handlar om att man räknar dessa meritpoäng.

– Strategier?

– Det är oerhört taktiska val. Så det är inte så att de läser mer språk nu eller elever läser mer språk i dag än vad de gjorde för fem år sedan därför att elever i hög utsträckning är intresserade av språk eller att de reser mera utan, det man hör, tycker jag, det är att elever väljer rent taktiskt utefter meritpoäng, sen lär dom sig språket ändå då och har nytta av det men det är inte det dom ser, tror jag, först när de väljer språk.

– Det som jag har tänkt med den här frågan är ju då att engelska och matematik är ju kärnämnen då har man då gett dom meritpoäng att även moderna språk då ingår i dem. Att på något sätt... men, men, du tycker alltså inte?

– Vad tänker du på där? Att språk ingår som kärnämne?

-Nej, men att det höjs till kärnämnesstatus i och med att de bara är dom här tre, det fanns ju områdeskurser men dom ska dom ju plocka bort nu. Men språket ska ju fortfarande vara kvar, då får dom, det blir liksom som nån slags triad här med moderna språk och dom.

– Jag kan säga att som rektor på skolan så har ju jag långt innan meritvärdenas språk tyckt att det är oerhört viktigt och värdefullt att elever läser språk och matte, men man tänker de moderna språken har ju praktiskt, så har ju varenda gymnasieskola startat, kört igång, oavsett om det har varit få eller många elever i varje grupp man har alltså verkligen sett till, värvat om att elever ska få läsa språk. Så hos personalen i skolan finns ingen attitydförändring för dom har alltid, alltså dom har alltid främjat språkundervisningen. Det som har tillkommit nu det är meritpoängen och det strategiska valet som eleverna gör, så från skolfolk så tror jag inte att det är någon större skillnad.

– Ja det blev en liten utvikning här.

– Ja

– Då tar vi fråga fyra: Varför tror du att man har infört meritpoäng?

– Ja, alltså där om, alltså man har infört meritpoäng, det handlar om, dels så handlar det om att man faktiskt ser ett samhälleligt behov av att elever läser matematik i större omfattning än tidigare. Matematiken som ämne har ju varit omdebatterat länge och man ser i PISA-undersökningen, att Sveriges resultat har rasat ner och det att våra elever inte har, inte har dom matematiska kunskaper som dom behöver ha faktiskt, så har man velat lyfta fram matten där och likadant med språk, alltså det är viktigt med språk, sen tror jag att det kommer också tryck och press från universitet och högskolor som eh, säger att, att, gymnasieeleverna

klaras inte sin universitets- och högskoleutbildning därför att de har inte tillräckligt på fötterna när det gäller språk och matematik. De Geer till exempel på Handelshögskolan han säger bestämt att elever som börjar sin handelsutbildning där de klarar inte utbildningen för att de inte har läst matte D på gymnasienivå. Det är tydliga signaler faktiskt.

- Ja. Då tar vi fråga fem: Tror du att alla elever gynnas lika av meritpoäng?

– Ja alltså för att få meritpoäng så krävs det ju inte större insats än att bli godkänd faktiskt, eh, och det kan väl praktiskt taget varenda elev uppnå, ehm. Jag tror inte att det finns, ehm, jag tror, alltså alla, borde, det är klart att elever som har oerhört snabbt att lära, det finns ju språkbegåvningar, för läser man språk så måste man plugga ganska mycket hemma för att bygga upp ett språk, eh, och åh, klart att har man inte, har man inte så att säga en studiemiljö hemma så att man kan plugga då krävs det att man har den självdisciplinen att man stannar på skolan och pluggar eller på nåt sätt tillgodogör sig dom kunskaper man behöver så där kan det finnas en skillnad som i alla andra fall när det gäller social bakgrund, visst kan det göra det, men det är ju inte så att de där meritgivande kurserna sticker ut utan då handlar det nog snarare om helheten i en enskild elevs studiegång, tror jag. Och en elev som har det jättesvårt att klara av sin skola p.g.a. utav eh, ja, taskiga hemförhållanden eller vad det nu kan vara för någonting kanske inte klarar av skolan över huvudtaget, där hamnar inte meritpoängen i första fokus kan jag säga utan det handlar om att skolan ...

– Det sker en sortering före den här?

– Jag tror att eleverna själv gör den sorteringen. Man ser vad man har förmåga till, vad man mäktar med. Det är sortering redan när elever väljer yrkesutbildningar eller studieförberedande program. Man gör ju alltså, man gör ju sina val utifrån det man är intresserad utav. Man har strategier för sitt liv helt enkelt.

– Då sätter vi stopp där

– Mmm.

– Tack så jättemycket.

– Mm.

Sammanfattning

Meritpoäng eller skoj? - om meritpoängens konsekvenser för ämnet moderna språk och framtiden.

Denna uppsats har haft som huvudsakligt syfte att besvara frågeställningen: Vad har meritpoängssystemet inneburit för ämnet moderna språk och de berörda parterna (lärare, elever och skolledare) under läsåret 2010/11?

Med hjälp av kvalitativa intervjuer med språklärare och skolchefer, samt med enkäter besvarade av elever som studerar språk på meritpoängsnivå, har studien velat verifiera eller falsifiera fyra hypoteser om fenomenet meritpoäng vilka ofta refererats till i den politiska debatten kring ämnet. Dessa hypoteser har b. l. a. menat att meritpoängen inte gynnar alla elever lika, att den kan orsaka ökad likriktning i kursutbudet på gymnasiet och att dagens elever väljer språkstudier enbart för att få meritpoäng och inte längre av intresse eller affektion för samt att meritpoäng leder till att elever betygsmaximerar och väljer kurser strategiskt för att tillgodogöra sig högsta möjliga poäng med minsta möjliga arbetsinsats. Den vill även undersöka om det stämmer att tjejer i dag skulle vara mer studiemotiverade än killar vilket skulle kunna förklara den höga andelen kvinnliga studenter i språk.

Det empiriska materialet har analyserats inom den fenomenologisk-hermeneutiska tolkningstraditionen vilket innebär att svaren på den centrala frågeställningen samt riktigheten i hypotesernas har tolkats fram ur materialet med hjälp innehållsanalys och fokus på värderande omdömen i materialet.

Av resultaten framgår att meritpoängen i dag har tagit över som avgörande skäl för val av språkstudier på gymnasiet, tätt följt av de tidigare avgörande skälen intresse och affektion. Studier på grundskolenivå har även visat sig ha en avgörande betydelse för om eleverna väljer att fortsätta sina studier i ett visst språk på gymnasiet. Vad det gäller de socioekonomiska konsekvenserna av meritpoängen så tyder en del av resultaten på en viss medvetenhet bland eleverna om att inte alla gynnas lika av systemet. Denna medvetenhet återfinns dock inte i samma utsträckning bland lärare och skolledning.

Ämnesord: meritpoäng, betygsmaximering, symboliskt kapital, habitus, moderna språk, attityder, affektion, motivation, Bourdieu, socioekonomiska skillnader, argumentationsanalys.

